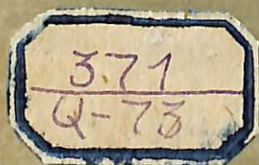

Վ. Ե. ԱՍԼԱՆՅԱՆ

ԾՆՈՂԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

**ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐ
ԵՐԵՒԱՅԻ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ
ՄԱՍԻՆ**

ԼՈՒՍԱԾՐԱՏ

Ա.

ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔԸ ԵՎ ԵՐԵՒԱՅԻ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՐՑԵՐԸ

ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԱԿԱՆ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ի՞նչ է ԲԱՐՈՅԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Բարոյականութիւնը դասակարգային է և պատմականորեն միշտ ենթարկւել է փոփոխութիւնների: Բարոյականութեանը անցյալում տվել են այնպիսի հիմնավորում ու բովանդակութիւն, որով նա պետք է ծառայի տիրող դասակարգերի տիրապետութիւնը պահպանելու գործին: Այսպես, բուրժուազիան բարոյականութիւնը բխեցրել է իր շահերից և տվել է նրան այնպիսի բովանդակութիւն, որի միջոցով առավել հաջող պահպանվի կապիտալիստական հարաբերութեան «հավասարակշռութիւնը» և կապիտալիստական հասարակարգի «հավիտենականութիւնը»:

Բուրժուական բարոյականութիւնը տրվում է որպես հավիտենական «աստվածային հրաման», սակայն «մեզ համար մարդկային հասարակութիւնից դուրս վերցրած բարոյականութիւն գոյութիւն չունի, դա կեղծիք է: Մեզ համար բարոյականութիւնը ենթակա է պրոլետարիատի դասակարգային պայքարի շահերին: Բարոյականութիւնը ծառայում է այն բանին, որպեսզի մարդկային հասարակութիւնը վեր բարձրանա, ազատվի աշխատանքի շահագործումից» *):

Բարոյականութեան ապադասակարգայնութեան և հավիտենականութեան գաղափարը բուրժուազիայի կողմից հնարված կեղծիք է: Սակայն «մենք լինչ իմաստով ենք ժխտում մորալը, ժըխտում բարոյականութիւնը. նման ամեն մի բարոյականութիւն, որ դուրս է մարդկային-դասակարգային հասարակութիւնից,

*) Լենին—Ստալին «Երկասարկութեան մասին» 1939 թ. հրատ. էջ 263, 267.

2425
41

մենք ժխտում ենք, որ դա կեղծիք է, որ դա խաբեություն է և բանվորների ու գյուղացիների միտքը ծեծկելն է՝ կալվածատերերի և կապիտալիստների շահերի համար» (Լենին—Ստալին—«Յերիտասարդության մասին», 1939 թվի հրատ. էջ 263):

Բուրժուական բարոյականությունն ամրացնում է կապիտալիզմի տիրապետությունը, օրինականացնում է շահագործման գոյությունը, դարգացնում է եսասիրությունը (էգոյիզմ) և ուժեղացնում է շահագործող փոքրամասնության բռնությունը մեծամասնության՝ բանվոր դասակարգի, աշխատավոր գյուղացիության և ինտելիգենցիայի հանդեպ: Պարզ է, որ այդպիսի բարոյականություն հարկավոր է բուրժուազիային, հարկավոր է նրա համար, որպեսզի ահ ու սարսափի մեջ պահի աշխատավորությանը, որպեսզի պրոլետարիատին հեռու պահի մարդկության ազատագրման համար մղվող պայքարից:

Պրոլետարիատի բարոյականությունը բուրժուազիայի բարոյականության հակապակերն է: Պրոլետարիատի բարոյականությունը—դա կոլեկտիվիստական, հասարակական սեփականության, շահագործում առաջացնող պայմանների իսպառ վերացման, մարդկային իրավահավասարության հաստատման և կոմունիստական հասարակարգի վերջնական ավարտման բարոյականությունն է: Պրոլետարական բարոյականությունը ելնում է բանվոր դասակարգի, աշխատավոր գյուղացիության շահերից և ամբողջովին ծառայում է նրանց:

Ընկեր Լենինն անդրադառնալով աճող սերնդի դաստիարակության հարցերին ասել է. «Նա (աճող սերունդը—Վ. Ա.) կարող է կոմունիզմ սովորել, միայն իր ուսման, դաստիարակության և կրթության յուրաքանչյուր քայլը կապելով հին, շահագործական հասարակության դեմ մղած ընդհանուր պայքարին: Կոմունիստական բարոյականության հիմքում դրված է կոմունիզմն ամրացնելու և իրականացնելու պայքարը: Ահա թե որն է նաև կոմունիստական դաստիարակության, կրթության և ուսման հիմքը», (Լենին—Ստալին—«Յերիտասարդության մասին», 1939 թ. հրատ. էջ 267, 268):

Սովետական դպրոցի և ընտանիքի պարտքն է՝ աճող սերնդին տալ կոմունիստական բարոյականության դաստիարակություն, որովհետև «ժամանակակից կրթության և ուսման ողջ գործը պետք է նրանց մեջ կոմունիստական մտքով դաստիարակելու»:

Իսկությունն դառնալ (Լենին—Ստալին—«Յերիտասարդության մասին», էջ 263): Այսպիսով՝ ուսման, կրթության և դաստիարակության հիմնական նպատակը պետք է դառնա սոցիալիստական նոր մարդու ստեղծումը, նոր մարդ, որը պետք է օժտված լինի մարդու ամենալավ հատկություներով, ունենա կոմունիստական հայացքներ մշակելու համար և տիրապետի գիտության ներքին իմունքներին:

Այժմ անցնենք նոր մարդու հատկությունների դաստիարակման հիմնական հարցերի քննությանը:

ՀԵՐՈՍՈՒԹՅԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Հերոսությունն ու խիզախությունը սովետական ժողովրդի հիմնական հատկանիշներն են: Մեր այսօրվա մատաղ սերունդը շրջապատված է սովետական ժողովրդի, պատմության մեջ չտեսնելի հերոսությունների հարուստ օրինակներով: Զեյյուսկինցիների, պապանինականների, սեդովցիների, քաղաքացիական կռիվի հերոսների, անվանի ստախանովականների, խիզախ օդաչուների, Սասանի անօրինակ հայրենասերների և պատանի հերոսների կյանքի ու գործունեության փայլուն օրինակները վիթխարի նշանակություն ունեն երեխաների մեջ խիզախության, արիության և հերոսության հատկանիշներ արմատավորելու տեսակետից: Երեխաները լսելով ծնողների մատչելի ու գրավիչ զրույցները ռեուլցիայի առաջնորդների, մեր երկրի անօրինակ հերոսների կյանքի մասին, նրանք ոչ միայն կսիրեն ու կոգնորվեն մեր երկրի անվանի մարդկանց պայքարով ու աշխատանքով, այլև կձգտեն նմանվել նրանց, դառնալ նրանց պես հերոսներ: Կորոստինիայի դպրոցի 8-րդ դասարանի աշակերտ Ֆրիդմանը գրում է. «Ես ուզում եմ իրագործել իմ վաղեմի երազը՝ դառնալ զինվորական մարդ, որ կարողանամ իմ հայրենիքը թշնամուց պաշտպանել Կարմիր Բանակի բոլոր մարտիկներին համահավասար»:

Ահա մի այլ օրինակ. Վիտյա Մորոզովը կարմիր բանակային չէ, այլ դպրոցական և պիոներ: Բայց նա իրեն գգում է աներկյուղ մարտիկ, կարմիր բանակային, ռաժմանապահ: Նա

գնում էր գյուղի փողոցներով երեք սահմանապահներին հետ ձեռքերը թափ տալով, ջանալով ետ չմնալ կարմիրբանակայիններին: Անցնելով գյուղի մի քանի փողոցներ Վիտյան կանգ առավ ծղոտի կույտերի առաջ:

— Ահա այստեղ է, — ասաց նա սահմանապահներին: Սահմանապահները ծղոտի կույտերում թաքնված լրտեսին բռնեցին: Պիոներ Վիտյան, իր հերոսությամբ, խանդարեց լրտեսին իր չարանենգ նպատակներն իրագործել:

Մեր հրաշալի մանուկներին մեջ Յրիգմանի նման հայրենասերներին ու Վիտյայի նման անվախ հերոսներին թիվը տասնյակ հազարների է հասնում: Մեր սոցիալիստական հայրենիքի յուրաքանչյուր պատանին ունի բոլոր պայմանները հենց այդպիսի անվախ հերոս դառնալ: Եվ մենք այդ ոգով էլ դաստիարակում ենք մեր մանուկներին, որպեսզի նրանք դառնան ամուր կամքի տեր, ունենան նպատակի պարզություն, և համառություն՝ նպատակին հասնելու համար, կարողանան սանձահարել բնության տարերքին ու դառնալ մեր հերոս ժողովրդի արժանի փոխարինողներ:

Երեխաներին մեջ արևելության, խիզախության և հերոսության հատկանիշների դաստիարակությունը պետք է սկսել ամենափոքր հասակից: Երեխային երբեք ցույց չպետք է տալ նրա անգործ և թույլ լինելը, եթե չենք ցանկանում, որ նա լինի վախկոտ և թերահավատ իր ուժերի նկատմամբ. բացի այդ, երեխային ոչ մի դեպքում չպետք է վախեցնել զանազան զազանների անուռներ տալով կամ այլ միջոցներով: Ընդհակառակը, երեխային մեջ պետք է ներշնչել հավատ դեպի իր ուժերը, պետք է խրախուսել նրա ամենափոքր նախաձեռնությունն անգամ և ցույց տալ, որ նա իր սեփական ուժերի և համառ պայքարի հետևանքով կարող է դառնալ մեր երկրի անվանի հերոսներից մեկը:

ԻՆՉՊԵՍ ԴԱՍԽԱՐԱԿԵԼ ՍԵՐ ԴԵՊԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ

Մեր երկրում աշխատանքը փառքի, պատվի և հերոսության գործ է: Երեխաներին բազմաթիվ փաստերով պետք է ցույց տալ, որ եթե հասակավոր և առողջ մարդն ապրում է, անվում է և չի աշ-

խատում, ապա նա յուրացնում է ուրիշների աշխատանքի արդյունքները: Ուրիշի աշխատանքի յուրացումն անհամատեղելի է սոցիալիստական հասարակարգի սկզբունքների հետ և այդ պատճառով սովետական յուրաքանչյուր քաղաքացի ստանում է այնքան, որքան աշխատում է: Երեխային մեջ դեպի աշխատանքը սոցիալիստական վերաբերմունքի դաստիարակությունը, միայն խոսքի ուժով հնարավոր չէ կատարել, երեխան պետք է գործնականում տեսնի, որ իրոք «աշխատանքը պատվի, փառքի և հերոսության գործ է»:

Աշխատանքը միշտ եղել է հիմք մարդկային կյանքի և կուլտուրայի համար: Ուստի դաստիարակության գործի մեջ էլ աշխատանքը ամենահիմնական տարրերից մեկը պետք է լինի: Բոլորին պարզ է, որ բնությունից բոլոր մարդիկ մոտավորապես հավասար տվյալներ են ստանում, սակայն կյանքի մեջ որոշ մարդիկ կարողանում են ավելի լավ աշխատել, ուրիշներն՝ ավելի վատ: Աշխատանքային այս տարբեր հատկությունները բնությունը չի տալիս մարդուն: Դրանք մարդու մեջ դաստիարակվում են նոր կյանքի ընթացքում և հատկապես պատանեկական տարիներին:

Սովետական երկրում ամեն մի աշխատանք ստեղծագործական աշխատանք պետք է լինի, որովհետև նա ամբողջապես ծառայում է աշխատավորների երկրի համար, աշխատանքը կարող է ստեղծագործական լինել այն ժամանակ, երբ մարդը գործին վերաբերվում է սիրով, երբ նա գիտակցաբար գործի մեջ ուրախություն է տեսնում, հասկանում է գործի օգտակարությունը: Հասկանալի է, որ ստեղծագործական աշխատանքը չեն կարող կատարել այն մարդիկ, որոնք աշխատանքից վախենում են, չեն սիրում աշխատել և աշխատանքային վատ դաստիարակություն են ըստացել:

Դեպի աշխատանքն ազնիվ, համարձակ վերաբերմունքը մարդու մեջ դաստիարակում է նաև ճիշտ վերաբերմունք մյուս մարդկանց նկատմամբ, որովհետև համատեղ կատարած աշխատանքը, աշխատանքային փոխադարձ օգնությունը միայն կարող է ճիշտ հարաբերություն ստեղծել մարդկանց մեջ միմյանց նկատմամբ:

Հենց փոքր հասակից երեխային պետք է սովորեցնել ու

մասնակից դարձնել տնային ոչ շատ բարդ աշխատանքները։ Երեխան փոքր հասակից պետք է իրեն օգտակար զգա ընտանիքի համար։

Ընտանիքում երեխայի առաջ մի ուրիշ խնդիր պետք է դրվի, որը նա կարող է լուծել զործադրելով աշխատանքային այս կամ այն միջոցը։ Այս հարցում երեխային պետք է որոշ ազատություն տրվի միջոցների ընտրություն կատարելու։ Նա պետք է պատասխանատվություն կրի աշխատանքը ժամանակին և որակով կատարելու համար։

Երեխային կարելի է հանձնարարել երկար ժամանակով, որ նա մաքրություն պաշտպանի իր սենյակում, իսկ թե ի՞նչպես կանի, այդ իր գործն է։

Երեխայի աճման հետ միասին աշխատանքային հանձնարարությունները պետք է բարդացվեն։ Երեխային կարելի է հանձնարարել բնակարանի ծաղիկները ջրելու պարտականությունը, միշտ կարգին ու մաքուր պահել գրքերի պահարանը, նա պետք է գիտենա կարել իր շորերի կտրված կոճակները, նա կարող է ստանալ թերթերը և կարգին վիճակում պահել։ Նման աշխատանքներ կլինի յուրաքանչյուր ընտանիքում, միայն հարկավոր է խելացիորեն կազմակերպել երեխայի աշխատանքային դաստիարակությունը։ Եթե երեխան ընտանիքում աշխատանքային ճիշտ դաստիարակություն ստանա, նա հետագայում մեծ հաջողություններ իր մասնագիտությունը, ընդհանրապես՝ երեխան դառնում է անճարակ ու երեսպառած, երբ ծնողները չեն հետաքրքրվում երեխաների աշխատանքային դաստիարակությամբ, երբ երեխաները վատ օրինակներ են վերցնում այն քաղաքացիներից, որոնք դեռ չեն ազատվել աշխատանքի նկատմամբ հին վերաբեմուռների մնացորդներից։ Այստեղ կարևոր է հիշատակել նաև դպրոցի մասին։ Երբ դպրոցում տարվող ուսուցման գործը չի տալիս բավարար գիտելիքներ, չի ստեղծում սեր դեպի գիտությունը, ապա երեխան կորցնում է աշխատանքի նկատմամբ ունեցած իր սերն ու ջանքը և դառնում է դատարկաշրջիկ։ Գնշանակի, դպրոցը պետք է աշխատի երեխաների ջանքը զուգակցել ուսուցման հետ, գիտություն հիմունքներին ֆիրապետելու նրա ունակությունների հետ։

Այստեղ կարևոր նշանակություն ունի ծնողների և բոլոր մեծահասակների անձնակալն օրինակը։ Եթե երեխան տեսնում է, որ ծնողներն իրենց գործով չեն հետաքրքրվում, հասարակական աշխատանքներից փախչում են, աշխատում են ոչ անկեղծ, ցույցի համար, — այդպիսի ծնողներին երեխան չի հարգի։ Երբ չեն սիրում գործը, չեն կարող երեխաների մեջ սեր դաստիարակել դեպի աշխատանքը։ Մակայն երեխան ոչ միայն պետք է սիրի աշխատանքն, այլև պետք է անկեղծ ազնիվ վերաբերմունք ունենա դեպի գործը, դեպի իրեն հանձնարարված պարտականությունների կատարումը։ Այս դեպքում հեշտ կլինի երեխային աճեցնել, որպես սովետական լիարժեք քաղաքացի։

Երեխայի միջ պետք է առաջացնել խոր ատելություն դեպի գործալիքները։ Մեր աճող սերունդը ոչ միայն պետք է ատի գործալիքներին, ծուլներին ու անազնիվ մարդկանց, այլև գործոն մասնակցություն պետք է ունենա գործալիքների դեմ սովետական ժողովրդի պայքարին։ Ծնողների պարտքն է երեխաներին բացատրել և ոգևորել մեր արդյունաբերության ու գյուղատնտեսության առաջավորների և ստախանովականների աշխատանքի լավագույն օրինակներով, որպեսզի մեր այսօրվա պատանին ոչ միայն լավ աշխատի ուսման ընագավառում, այլև համառություն պատրաստվի գիտության, կուլտուրայի և արտադրության առաջավոր դառնալու, աշխատանքի հերոս դառնալու։ Երեխային պետք է ոգևորել նաև դպրոցում գերազանց գնահատականներ ունեցող աշակերտների աշխատանքի դրական կողմերով, համոզել երեխային, որ գերազանց սովորելը լավ աշխատանքի արդյունք է։

ԵՐԵՒԱՅԻ ԿԱՐԳԱՊԱՀՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ

Գիտակցական կարգապահությունը հանդիսանում է երեխայի կոմունիստական դաստիարակության կարևոր հարցերից մեկը։ Գիտակցական կարգապահությունը, դա շահագործումից և ամեն տեսակի ճնշումից ու հարկադրանքից ազատված մարդու կարգապահությունն է։ Եվ իրոք, եթե կապիտալիզմի աշխարհում կարգապահությունը ստեղծվում է ծեծի, ստրկացման, հարկադ-

րանքի ու հնազանդեցման բաղձաթիւ եղանակներն գործադրւածամբ, ապա մեզ մոտ, սովետական հայրենիքում, աշխատավորների ու նրանց երեխաների մեջ կարգապահութիւնը պահպանւում և ամրապնդւում է կամավոր հիմունքներով: Դեպի աշխատանքը սոցիալիստական վերաբերմունքը, նպատակի պարզութիւնը և նպատակին հասնելու համար համառութիւնը հանդիսանում են մեր աշխատավորութեան գիտակցական կարգապահութեան հիմքերը:

Այս տեսակետից, սովետական ընտանիքի պարտքն է, երեխաների մեջ զարգացնել գիտակցված հարգանք դեպի սովետական մեծ պետութեան օրենքները, դեպի սոցիալիստական համակեցութեան կանոնները և դեպի դպրոցի կարգ ու կանոնի պահպանումը: Երեխաները գիտակցական մոտեցում պետք է ունենան ուսման և կրթութեան գործի նկատմամբ, կուլտուրական, կիրթ վերաբերմունք պետք է ունենան դեպի ուսուցիչը, ծնողները և ընդհանրապես դեպի մարդը: Երեխան պետք է կարգապահ լինի նաև այն դեպքում, երբ նրա վրա բացակայում է արտաքին հսկողութիւնը: Ավելին. նա ոչ միայն պետք է կարգապահ լինի, այլ պետք է պայքարի անկարգապահութեան դեմ, կարգապահութիւնը խախտողների դեմ:

Վերոհիշյալ հատկութիւնները երեխաների մեջ արմատաւորելու համար ծնողները իրենք պետք է ցույց տան բարձր կարգապահութեան օրինակներ: Այսպես՝ ծնողների ժամանակին աշխատանքի գնալը, իր աշխատանքում առաջավոր լինելը, կուլտուրական վերաբերմունքը շրջապատի մարդկանց նկատմամբ և այլն, — հսկայական դաստիարակչական նշանակութիւն ունեն: Մյուս կողմից, ծնողները երբեք երեխաներին առանց հսկողութեան չպետք է թողնեն, ընդհակառակը, ծնողները պետք է հետևեն, որ երեխաները ճշտապահ լինեն, պատասխանատւութիւն զգան իրենց հանձնարարված աշխատանքի համար, ժամանակին և ճիշտ կատարեն տնային ռեժիմի պահանջները և այլն:

Հասկանալի է, որ երեխաների վատ առաջադիմութեան և անկարգապահութեան համար չի կարելի միայն ուսուցչին մեղադրել: Երեխան օրվա մեծ մասն անց է կացնում դպրոցից դուրս — տանը. դրա համար էլ անհրաժեշտ է ծնողների ակտիւ օգնութիւնը դպրոցականների վարքի դաստիարակման բնագավառում:

Ուստի և երեխայի վատ արարքի համար պետք է պատասխանատու լինեն և՛ ծնողները և՛ դպրոցը: Հակառակ դրան, ծնողներից ոմանք, երեխաների ներկայութեամբ, ուսուցչի հասցին թույլ են տալիս անվայել արտահայտութիւններ, իսկ առանձին դեպքերում նույնիսկ իրենց պաշտպանութեան տակ են առնում երեխաների անկարգապահութիւնը և դրանով երեխաներին հրում նոր անկարգապահական արարքների կատարման ուղին: Օրինակ, երեխաներին ժամը 9-ից հետո չի թույլատրւում կինո գնալ, սակայն ծնողներից ոմանք երեխաներին իրենց հետ կինո են տանում այն ժամին, երբ նրանք պետք է քնեն: Դրանով երեխային սովորեցնում են խախտել իր համար սահմանած կարգ ու կանոնը: Շատ դեպքերում էլ ծնողները չեն հետաքրքրւում երեխաների վարքով, չեն հանդիմանում նրանց հակահասարակական արարքները և այլն: Որոշ ընտանիքներում երեխաներին իրես են տալիս, նրանց դարձնում են փոքրիկ չինովնիկներ: Շատ հաճախ երիտասարդ ծնողները երեխայից պահանջում են, որ իրենց անունով կանչի, փոխանակ հայրիկ և մայրիկ ասելու: Ահա այդ երեխան աստիճանաբար դառնում է փոքրիկ բռնակալ, հորը անունով կանչելով՝ ջուր է պահանջում, բարկանում է մոր վրա, իսկ ծնողները հնազանդ կերպով կատարում են երեխայի անտեղի պահանջներն ու կարգադրութիւնները: Այսպիսի ընտանիքում երեխան դառնում է խնձիղխան, հրամայող և ընդհանրապես անկարգապահ: Բնական է, որ ծնողական վտանգավոր սիրո պայմաններում դաստիարակված երեխան դպրոցում կարգապահ լինել չի կարող, ուսուցչին չի հարգի և կսկսի իրեն պահել կարգադրողի դերում:

Պակաս դայրացուցիչ չի նաև մի այլ երևույթ. ծնողների աչքի առաջ երեխան անկարգապահութիւն է անում, հրում է կամ ապտակում է մյուս երեխաներին, քար գցում անցնող ու դարձող մարդկանց վրա, ծխում է, դատարկում է գինով լիքը բաժակը և այլն: Այս երևույթներին ականատես ծնողը հրճվում է իր երեխայի այդ «անօրինակ քաջագործութիւններով» և խփելով նրա ուսին ավելացնում է՝ «ապրես, ապրես, իսկապես հորդ տղան ես»:

Այսպիսի ծնողները, ելնելով իրենց «դաստիարակչական սկզբունքներից» բոլորովին չեն հետաքրքրւում դպրոցի կյանք

քով, չեն մասնակցում ծնողական ժողովներին և չեն վերադարձնում իրենց երեխաների անկարգապահության ու վատ սովորելու մասին լսելիս:

Կասկածից վեր է, որ ծնողները պետք է սիրեն երեխաներին, սակայն այդ սերը, չպետք է արտահայտվի վտանգավոր ու մեղրածոր փայփայանքներով, որովհետև, «Երեխաներին սիրելը, այդ համը էլ կարող է,—գրել է Մաքսիմ Գորկին,—իսկ նրանց դաստիարակել կարողանալը—այդ պետական մեծ գործ է, որը պահանջում է տաղանդ և կյանքի լայն ճանչում»:

Հիշատակված «բարյացակամ» ծնողների վարմունքին հակառակ, շատ ծնողներ էլ երեխային պահում են ահ ու սարսափի մեջ—հանդիմանալով նրա յուրաքանչյուր քայլն ու արարքը: Այս ձևով վարվելը նույնպես իր վտանգն ունի:

Ծնողը, ծայրահեղ դեպքում, երեխայի նկատմամբ կարող է կիրառել հարկադրանքի, տույժի որոշ միջոցներ: Այսպեղ մենք նկատի չունենք բուրժուական դպրոցին և ընտանիքին հատուկ մարմնական ծեծը, երեխայի ինքնասիրությունը վիրավորող բազմաթիվ միջոցները: Ընդհակառակը, պետք է վերջ տալ երեխաներին ծեծելու և, հին դպրոցին հատուկ, պատիժներով աղդելու պրակտիկային, որին երբեմն դիմում են առանձին ծնողներ: Երեխաների վատ արարքների դեպքում ծնողները կարող են զգուշացնել, բացատրել արարքի հակահասարակական, հակաբարոյական իմաստը: Ավելի լուրջ հանցանքների դեպքում, կարելի է նկատողություն անել, զրկել խոստացած նվերից, զրոսանքից և այլն, որոնք ոչ հաճախակի կրկնելու դեպքում, դրականորեն կազդեն երեխայի վրա:

Հաճախ ծնողները հանդիմանում են երեխայի՝ իրենց դուր չեկող յուրաքանչյուր քայլը: Անտեղի կշտամբանքները, անընդհատ կրկնվող նկատողությունները դառնում են սովորական և կորցնում են իրենց արժեքը: Ծնողների և երեխաների այսպիսի հարաբերությունները թուլացնում են ծնողների խոսքի հեղինակությունը: Դրա համար բոլորովին անհրաժեշտ չէ երեխային ամեն րոպե նկատողություն անել: Ծնողը, ինչպես ասացինք վերևում, երեխային կարող է նկատողություն անել ծայրահեղ դեպքում, երբ երեխան թույլ է տվել համեմատաբար լուրջ հանցանք: Դրանովորը, մեր կարծիքով, երեխայի հետ ազնիվ լի-

նելն է, անձնական լավ օրինակ ցույց տալը, մեր երեխաներին իսկական սոցիալիստական քաղաքացիներ՝ ազնիվ, քաջ, դարգացած ընկերական զգացմունքով, երեխաների հոգեբանության և նրանց հնարավորությունների սահմաններում միանգամայն կարգապահ քաղաքացիներ դաստիարակելն է: Լինել ազնիվ և կարգապահ երեխաների նկատմամբ և նույնը պահանջել նրանից,—այդ նշանակում է նրանց դաստիարակել որպես սովետական լիարժեք քաղաքացիներ, այդ նշանակում է կատարել ծնողական պարտքը հայրենիքի հանդեպ:

ՊՐՈԼԵՏԱՐԿԱՆ ԻՆՏԵՐՆԱՅԻՆԱԼԻՉՄԻ ԴԱՍԽԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Սովետական հայրենասիրության և սոցիալիստական հուժանիզմի դաստիարակությունը պետք է կապել պրոլետարական ինտերնացիոնալիզմի բարձր գաղափարների դաստիարակության հետ, որովհետև սովետական հայրենասիրությունը թշնամի է ժողովուրդների ճնշման ու մեկ ազգ մյուսից բարձր դասելու բուրժուական տեսությանը:

Լենինյան-ստալինյան ազգային քաղաքականության փառավոր հաղթանակը հիմք դրեց Սովետական Միության բազմազգ ժողովուրդների իրավահավասար և եղբայրական ընտանիքին: Սովետական հայրենիքի անվախ հայրենասերները, ստալինյանովականները, օգային տարածությունների հերոսները, կարմիր Բանակի խիզախ մարտիկները և ժողովրդի ծոցից դուրս եկած հարյուր հազարավոր տաղանդավոր մարդիկ աշխատում են սովետական ժողովրդի համար, ստեղծագործում են մեր երկրի հզորացման ու նոր հաղթանակների համար:

Երեխաներին պետք է բացատրել, որ տարբեր ազգությունների աշխատավորների շահերը մեկ են, որ կապիտալիստական երկրների աշխատավորների պայքարը կապիտալիզմի, շահագործման, իրավադրկման ու կեղեքման դեմ, հանդիսանում է մեր պայքարի ու կառուցման անբաժանելի մասը: Սովետական պատանին դաստիարակվելով սոցիալիստական ինտերնացիոնալիզմի ոգով, պետք է պատրաստ լինի պաշտպանել ռաբոլջ աշխարհի աշխատավորության շահերը, պետք է կարողանա իր անհատական շահերը ենթարկել միջազգային պրոլետարիատի և աշխատավորության շահերին:

Մեր պարտիան և նրա մեծ առաջնորդներ՝ Լենինը-Ստալինը միշտ էլ մեր մասսաներին դաստիարակել են պրոլետարական ինտերնացիոնալիզմի ոգով, մեր հայրենիքի բազմաթիվ ազգու-թյունների և ամբողջ աշխարհի բանվոր դասակարգի համերաշ-խության ոգով: Մեր հայրենիքի յուրաքանչյուր քաղաքացի դե-տե, որ մենք առաջինը փշրեցինք կապիտալիզմի շղթան և սո-ցիալիստական հասարակարգի կառուցման բնագավառում հըս-կայական հաղթանակներ տարանք—միջազգային պրոլետարիա-տի բարոյական ակտիվ օգնության շնորհիվ: Նա գիտե նաև, որ միջազգային պրոլետարիատը պայքարում է կապիտալիզմի դեմ ուս մեծ ժողովրդի պայքարի հարուստ փորձի օրինակով: Փա-շխատական Իտալիայի, Ճապոնիայի և մյուս բոլոր կապիտալիս-տական երկրների բանվոր դասակարգն ու աշխատավոր դյուղա-ցիությունը եղել են ու հանդիսանում են մեր լավ բարեկամնե-րը, մեր սոցիալիստական հայրենիքի լավագույն պաշտպան-ները:

Մեր Միություն բանվոր դասակարգը մի մասն է համաշ-խարհային բանվոր դասակարգի և հանդիսանում է նրա առա-ջավոր ջոկատը, իսկ մեր սոցիալիստական հայրենիքը—դա ամ-բողջ աշխարհի բանվոր դասակարգի ու աշխատավորության հայ-րենիքն է: Այժմ, երբ մեծական նշանակություն է ստանում մաս-սաների կոմունիստական դաստիարակությունը, առավելապես անհրաժեշտ է ամրացնել պրոլետարական ինտերնացիոնալիստա-կան գաղափարները աշխատավոր մասսաների մեջ, ուրեմն նաև աճող սերնդի մեջ: Մասսաների ինտերնացիոնալ կապի ամրաց-ման ասպարիզում մեծական դեր ունեն կատարելու սովետական դպրոցն ու ընտանիքը: Մեր միլիոնավոր պատանիները պետք է դաստիարակվեն պրոլետարական ինտերնացիոնալիստական դա-դափարներով, նրանց մեջ պետք է առաջացնել անաղարտ սեր դեպի ամբողջ աշխարհի տարբեր ազգություններին պատկանող աշխատավորությունը:

Ավելի մեծ, պատվավոր խնդիր չկա մեր ուսուցչի և ընտա-նիքի համար, քան աճող սերնդին լենինյան-ստալինյան ին-տերնացիոնալիզմի ոգով դաստիարակություն տալը: Ներկա պայմաններում, երբ մեզ շրջապատող խոշորագույն կապիտա-լիստական երկրները մարդկությունը փաստորեն քաշել են երկ-

րորդ իմպերիալիստական եղբայրասպան պատերազմի մեջ, երբ նրանք ամեն կերպ պատրաստվում են հարձակվել ամբողջ աշ-խարհի պրոլետարիատի և աշխատավորների հայրենիքի վրա, Սոցիալիստական պետություն վրա,—առանձին կարևորություն է ստանում մեր մանուկների մեջ ինտերնացիոնալիստական ըզ-գացմունքների ամրացումը: Հասկանալի է, որ միջազգային ի-մաստով այնքան նշանակալից կլինեն մեր հաջողություններն այդ գալիք պայքարում ընդդեմ արտաքին թշնամական ուժերի, որքան ավելի շատ ու բեղմնավոր կերպով մենք կաշխատենք մեր երկրում կոմունիստական դաստիարակության և պրոլետա-րական ինտերնացիոնալիզմի գաղափարների ամրացման վրա, որքան մեր ուսուցիչները, ծնողներն, պարտիական ու սովետա-կան կազմակերպություններն իրենց համատեղ աշխատանքի միջոցով մեր նոր սերնդի մեջ կարմատավորեն սովետական հայ-րենասիրական և ինտերնացիոնալիստական գաղափարները:

Ծնողները երեխաներին մատչելի լեզվով պետք է բացատ-րեն բուրժուազիայի ազգային քաղաքականության և փոքր ազգերի շահագործման, կեղեքման ու իրավազրկման մասին: Դրան հակառակ, կոնկրետ օրինակներով պետք է ցույց տալ Լենինի-Ստալինի ազգային քաղաքականության լիակատար հաղ-թանակը, որի հետևանքով Սովետական Միության տարբեր ազ-գերի աշխատավորներն ապրում են ազատ ու երջանիկ կյանքով, հավասար իրավունքներով և փոխադարձ սիրո ու օգնության պայմաններում: Ծնողների պարտքն է՝ երեխա-ների մեջ առաջացնել սեր ու հարգանք դեպի մյուս ազգերի երեխաները: Համերաշխությունը, փոխադարձ օժանդակությունը պետք է արտահայտվի երեխաների խաղի, ուսման և զրավոր կապի միջոցով: Կարևոր է երեխաներին ծանոթացնել Սովետա-կան Միության տարբեր ազգերի կյանքի, պայքարի և սոցիա-լիստական աշխատանքի հետ: Դրա համար, պետք է օգնել երե-խաներին կտրել թերթերից համապատասխան նկարներ և հողված-ներ Ուղեբեկական, Վրացական, Ուկրաինական և մյուս ազգերի կյանքի, ստեղծագործական աշխատանքի վերաբերյալ և կազմել ալբոմ: Ալբոմի նյութերը երեխային հնարավորություն կտան ծանոթանալու Սովետական Միության տարբեր ազգերի իրավա-հավասարության, նրանց ուրախ ու երջանիկ կյանքի հետ: Այդ

նյութերի հիման վրա, երեխան կարող է ելույթ ունենալ աշակերտական հավաքույթներում, պատմել ընկերներին Ուղբեկական, Վրացական և մյուս ժողովուրդների կյանքի և աշխատանքի մասին:

Ծնողներն երեխաների համար պետք է կարգան գրքեր, առանձին հոգիածներ թերթերից ու նրանց հասկանալի լեզվով պատմեն այն մասին, ինչ որ կատարվում է Սովետական հայրենիքում, օրինակներով ցույց տան, թե ինչպես են պայքարում մեր աշխատավորները կապիտալիզմի վերջին ֆազիսները ոչնչացնելու համար:

Մյուս կողմից ծնողները, ինչպես և բոլոր մեծահասակները իրենց դեպի աշխատանքն ու հասարակական սեփականություն ունեցած ազնիվ վերաբերմունքով, սովետական քաղաքացու պարտականությունները անթերի կատարելու օրինակներով երեխաներին պետք է սովորեցնեն սիրել Սովետական հայրենիքը, հարգեն սոցիալիստական սեփականությունը:

Ծնողները և ընդհանրապես մեծահասակ սերունդը կապիտալիզմի, բռնության դեմ, ժողովրդի թշնամիների դեմ պայքարի հարուստ փորձ ունեն: Ահա այդ մասին, մատչելի եղանակով, պետք է պատմել երեխաներին՝ նպատակ ունենալով աճող սերնդին զինել մեծ ատելություն դեպի կապիտալիզմը, դեպի ազգերի ստրկացումը և ընդհանրապես դեպի շահագործումը:

Դաստիարակչական մեծ նշանակություն ունի ուսուցիչն ունեցող լավ կազմակերպումն ընտանիքում: Պետք է հնարավորություն տալ, որ տոնի կապակցությամբ երեխան զարդարի իր անկյունը, պետք է նրան ծանոթացնել տոնի նշանակության հետ, պատմել հուշեր տոնի կապակցությամբ:

ԻՆՉՊԵՍ ԵՐԵՆԱՍԻ ՄԵՋ ԶԱՐԳԱՅՆԵԼ ԱԶՆՎՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ազնվությունը, անկեղծությունը և ճշմարտությունը երեխայի վարքի ամենալավ գծերն են: Մեր ծնողները, երեխային շրջապատող սովետական հասարակությունը մեծ հնարավորություններ ունեն աճող սերնդի մեջ այդ հատկությունները զարգացնելու համար: Սակայն, թող ներվի ասել, որ մեր ծնողներից ոմանք այդ խնդրի վրա ուշադրություն չեն դարձնում: Ավելին,

առանձին դեպքերում, որոշ ծնողներ իրենց վարմունքով օգնում են երեխայի մեջ ոչ ցանկալի հատկությունների զարգացմանը: Այդ պատճառով սուտ խոսելու, գողություն անելու, կոպտելու, ծեծելու, հարբելու և փողոցային հայհոյանքներ տալու դեպքերը դեռ իսպառ չեն վերացել մեր երեխաների որոշ մասի միջից:

Երեխաների մեջ ազնվություն դաստիարակելու հարցում մեծ նշանակություն ունի ծնողների ու շրջապատի մարդկանց ճշմարտասիրությունը, ուղղամտությունը և ազնվությունը: Եթե երեխան իր գողացած իրը վաճառք է հանում և նրան հանդիպած քաղաքացին զգալով, որ վաճառվող իրը գողացված է, այնուամենայնիվ գնում է, ապա վերջինս իր արարքով երեխային խրախուսում է նոր, ավելի ծանր հանցանքներ կատարելու: Այնուհետև, ծնողներն ընդհանրապես երեխաներին խոստումներ չպետք է շալալեն, իսկ որևէ բան խոստանալիս պետք է անպատճառ կատարել, այլապես նա կհիասթափվի և այլևս չի հավատա ծնողներին: Այդ դեռ քիչ է. երեխան, օրինակ վերցնելով, կսկսի սուտ խոսել և խաբել ծնողներին: Եվ դա միանգամայն հասկանալի է, որովհետև երեխաները սուտ խոսելը, խաբելը, գողանալը և այլ հակահասարակական արարքները սովորում են շրջապատից, ծնողներից: Այդպիսով երեխաների հետ ազնիվ լինելը, նրանց տեղին պահանջները ժամանակին կատարելը, երեխաների նկատմամբ խորհրդատուի դերում մնալը—լավագույն միջոցներն են երեխաների մեջ ազնվության, ճշմարտասիրության հատկանիշների արմատավորման համար:

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՀԱՄԵՐԱՇԽՈՒԹՅԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Մարդկային իրական հարաբերությունների ստեղծումը մարդկանց միջև հնարավոր է կապիտալիզմի ոչնչացման և մարդու շահագործումը մարդու կողմից արմատապես լիկվիդացիայի ենթարկելու պայմաններում: Սոցիալիստական հումանիզմը — դա դեպի աշխատավորը ուշադիր վերաբերմունքի, սիրո և հարգանքի դաստիարակություն է: Պարզ է, որ սովետական դպրոցն ու ընտանիքը միացյալ ուժերով երեխաների մեջ պետք է դաստիարակեն փոխադարձ սիրո և համերաշխության զգացումներ, պետք է նրանց մեջ զարգացնել կոլեկտիվիստական սկզբունքներ, որ-

պետքի նրանք կարողանան իրենց մասնավոր շահերը զուգակցել հասարակական գործի շահերին:

Երեխաների մեջ փոխադարձ սիրո և համերաշխության զգացումներ զարգացնելու հարցում խոշոր պարտականություններ ունեն ծնողները, սովետական հասարակայնությունը: Նախ, ծնողներն, իրենց մարդասիրական, դեպի աշխատավոր մարդն ունեցած սիրո և հարգանքի զգացումներով, երեխաների համար պետք է դառնան կենդանի, վառ օրինակներ:

Բացի այդ, երեխաների մեջ փոխադարձ օգնություն և սիրո զգացումների զարգացման համար ծնողները պետք է բարձրաձայն կարգան օրաթերթերի և ամսագրերի այն հոդվածները, որոնք խոսում են սովետական մարդասիրության, դեպի մարդն ուղադիր և հոգատար վերաբերմունքի մասին: Թերթեր կարդալուց հետո, ծնողները պետք է կազմակերպեն փոքրիկ զրույցներ, որի ընթացքում ցույց տան երեխաների փոխադարձ հարգանքի և ընկերասիրության հասկացողություններում եղած ձիշտ և անձիշտ կողմերը:

Այդ տեսակետից պակաս նշանակություն չունի նաև, ծնողների հետ միասին ներկայացումների դիտումը: Օրինակ՝ «Հրացանավոր մարդը», «Ի՞նչպես է կոփվում պողպատը», «Բարեկամություն» և այլն պլեսների դիտումից հետո, ծնողներն առանձին կենդանի կերպարների միջոցով երեխաների մեջ պետք է պարզաբանեն և զարգացնեն փոխադարձ մտերմության և սիրո էությունը:

Շատ անգամ երեխան իր մոտ է հավաքում իր ընկերներին, միասին հաջորդ օրվա դասերը պատրաստելու: Անհրաժեշտ է, որ ծնողն իր երեխայի ընկերներին հարգի, կիրթ ու սիրալիր վերաբերմունք ցույց տա, որպեսզի իր օրինակով սովորեցնի երեխաներին, թե ինչպես պետք է միմյանց նկատմամբ լինել քաղաքավարի և մտերմական:

Նվ, վերջապես, երեխաներին պետք է դաստիարակել աշխատավորության մեծ հովանիստներ՝ Լենինի, Ստալինի փայլուն օրինակներով՝ որպեսզի երեխաները լինեն անողոք աշխատավորների թշնամիների նկատմամբ, սիրեն սովետական հայրենիքը, սիրեն ու հարգեն մեծերին և ընկերներին, լինեն անընկճելի կոլեկտիվիստներ:

ԵՐԵՄԱՅԻ ԳԵՂԱՐՎԵՍՏԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Երեխաների ուսուցման և կոմունիստական դաստիարակություն սխտեմի մեջ կարևոր տեղ է զբաղում նաև գեղարվեստական ճաշակի և ունակությունների զարգացումը: Մեր պարտիան մեծ ուղադրություն է դարձնում աճող սերնդի գեղարվեստական դաստիարակության վրա: Բացի դպրոցում տարվող գեղարվեստական դաստիարակությունից պետք է գործադրել բազմաթիվ այլ միջոցառումներ: Հենց այդ պատճառով վերջին տարիների ընթացքում բացվել են բազմաթիվ մանկական թատրոններ, կինոներ, պիոներ պալատներ, գրադարաններ, երաժշտական և սլարի դպրոցներ, որոնք հսկայական աշխատանք են կատարել ու պարտավոր են կատարել մեր երեխաների մեջ գեղարվեստական և կուլտուրական ունակություններ դաստիարակելու բնագավառում:

«...Պետք է հրապուրիչ, գեղեցիկ և կենդանի ու հետաքրքիր դարձնել երեխաների կյանքը. այդ է և՛ ընտանիքի, և՛ դպրոցի, և՛ հասարակության խնդիրը. դրան պետք է ծառայեն գրականությունը, արվեստը, մանկական թատրոններն ու կինոները»:
(«ՊՐԱՎԴԱ»):

Մեր դպրոցի, ընտանիքի և հասարակության կարևորագույն խնդիրն է՝ գեղարվեստական երկերի ընթերցանությունը դպրոցականների համար պահանջ դարձնել: Սա կարևոր է, որովհետև գեղարվեստական գիրքը զարգացնում է դպրոցականի ճաշակը, հարստացնում է բառապաշարը, ստեղծում է նրանց մեջ վառ հուզականություն, ծանոթացնում է մարդկության կուլտուրայի և դասակարգային պատմության հետ և զարգացնում է սովետական հայրենասիրության ոգին: Գեղարվեստական գիրքը զարգացնում է նաև երեխայի նախաձեռնությունը, օգնում է գրականության հիմունքներին տիրապետելու գործին և լայնացնում է դպրոցականի աշխարհայացքը:

Սովետական ուսուցիչն ու ընտանիքը երեխայի մեջ պետք է դաստիարակեն սեր և հետաքրքրություն դեպի գեղարվեստական գրքի ընթերցանությունը: Այդ բանին հնարավոր է հասնել երեխաների համար փոքրիկ, բայց հետաքրքիր գրական պատմը:

վածքների ընթերցանության և զրույցների կազմակերպման միջոցով:

Կասկածից, վեր է, որ երեխային չի կարելի ամեն գիրք հանձնարարել կարգալու: Երբեմն երեխան դառնում է անկարգապահ, վատ սովորող, անուշադիր և նույնիսկ անտրամադիր— իր տարիքին և հասկացողութուններին անհամապատասխան երկերի ընթերցանության պատճառով: Պարզ է, որ երրորդ դասարանի աշակերտները Պուշկինի «Կապիտանի աղջիկը» կամ Շիրվանշահի «Քառու» կարգալու, ոչ միայն չեն հասկանա, այլև մեծապես կվնասվեն:

Կնշանակի, երեխայի գիրքը պետք է ընտրվի այնպես, որ իր բովանդակությամբ ու պարզությամբ հասկանալի և օգտակար լինի դպրոցականին:

Այստեղ անշուշտ մենք հնարավորութուն չունենք բերել երեխաների տարիքի ու հասկացողութուններին համապատասխան գեղարվեստական երկերի անվանացուցակը, սակայն խորհուրդ ենք տալիս այդ գործը կազմակերպել դպրոցի օգնութամբ:

Երեխան իր ընթերցանության գիրքը կարող է ձեռք բերել դպրոցի, շրջանի կամ քաղաքի գրադարաններից, սակայն ծնողները երեխաներին պետք է խրախուսեն իրենց սեփական գրադարանն ունենալու: Այժմ մեր բանվորները, կոլտնտեսականներն ու ծառայողները լայն հնարավորութուն ունեն երեխաների համար գրքեր գնելու: Պուշկինի, Տոլստոյի, Տուրգենևի, Չեխովի, Մայակովսկու, Մաքսիմ Գորկու, Հ. Թումանյանի, Շիրվանշահի և մյուս բազմաթիվ կլասիկ գրողների երկերը մեր դպրոցականի գրադարանի հիմքը պետք է կազմեն: Դպրոցականներն ավելի խորը պետք է ծանոթանան Մարքսի-Էնգելսի-Լենինի և Ստալինի մատչելի աշխատութուններին:

Ծնողները ոչ միայն պետք է գնեն երեխաների համար համապատասխան գրքեր, այլև պետք է հետևեն, պետք է օգնեն, որ նա կարգացած գրքի բովանդակութունը լրիվ չափով հասկանա, կարողանա սեզմ կերպով վերարտադրել և գտնել գրքի մեջ եղած գեղեցիկը, լավը:

Երեխաների գեղարվեստական դաստիարակության ասպարեզում կարևոր նշանակություն ունեն նաև կինոն, թատրոնական ներկայացումները, երգի ու պարի երեկոները: Ինչպես երկ-

խային չի կարելի ամեն գիրք հանձնարարել կարգալու, այնպես էլ չպետք է թույլ տալ նրան իր տարիքին ու գիտելիքներին պաշարին անհամապատասխան կինո նկարներ և թատրոնական ներկայացումներ դիտելու:

Դպրոցն—ինչպես և ընտանիքը նախօրոք պետք է ծանոթանան կինո նկարի, այս կամ այն ներկայացման բովանդակությանը, պարզեն նրա գիտական, դաստիարակչական նշանակությունը, և հետո, երբ ներկայացումը երեխայի համար օգտակար կձանաչվի, նոր միայն կարելի է թույլ տալ դիտելու: Լավ կինո նկարը, թատրոնը և արվեստի մյուս ձևերը երեխաների համար հանդիսանում են զորեղ միջոցներ նրանց հասարակական-քաղաքական դաստիարակության բնագավառում: Կինոյում կամ թատրոնում երեխան տեսնում է մեր Սովետական Միության հերոսական առօրյան, ժողովրդի ծոցից դուրս եկած հարյուրհազարավոր տաղանդավոր, Լենինի-Ստալինի մեծ գործին իրենց կյանքով ու աշխատանքով նվիրված սովետական մարդկանց: Ահա այս բոլորը կազմակերպում են մեր երեխաների միտքն ու կամքը, ուղղուցիտն զգոնութունը, նվիրվածութունը, ազնվությունն ու հայրենիքին անդավաճան ծառայելու գաղափարն ու զգացումը:

Սովետական կառավարութունը մեր երջանիկ երեխաների կրթության, դաստիարակության և առողջության համար ստեղծել է բոլոր անհրաժեշտ պայմանները: Սովետական ընտանիքի նյութական-կուլտուրական պայմանների անընդհատ վերելքը՝ նոր, ավելի բարձր աստիճանի հասցրեց երեխայի լիարժեք դաստիարակության և առողջապահության պայմաններն ու միջոցները: Ունենալով այդ հնարավորութունները, սովետական հասարակութունն ու ընտանիքը պարտավոր են մեր երեխաներից դաստիարակելու մի սերունդ, որ կարողանա արժանավայել կերպով փոխարինել այն հերոսական սերնդին, որն ապահովեց Հոկտեմբերյան Սոցիալիստական Մեծ ուղեւորության հաղթանակը և վերջ դրեց մարդու շահագործմանը մարդու կողմից:

ԵՐԵՒԱՅԻ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՖԻԶԻԿԱԿԱՆ
ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Երեխայի առողջությունը և ֆիզիկական դաստիարակու-
թյունը պետք է լինի ընտանիքի ուղղորդության կենտրոնում,
որովհետև առողջությունն ապահովում է երեխայի հաստատա-
կամությունը մի կողմից և հաջող պայքարը վարակիչ հիվանդու-
թյունների դեմ՝ մյուս կողմից: Ընտանիքը հանդիսանալով երեխայի
ֆիզիկական դաստիարակության հիմնական օջախը—անպայման
պետք է գիտենա այն բոլոր միջոցները, որոնք անհրաժեշտ են
երեխայի նորմալ աճման ու զարգացման համար:

Ամենից առաջ ընտանիքը պետք է լավ ծանոթ լինի դպրոցի
կամ մանկապարտեզի օրվա ռեժիմին, որպեսզի երեխայի համար
մնացած ազատ ժամանակը կարողանա ճիշտ դասավորել: Կաս-
կածից վեր է, որ երեխային դպրոցից բացի, որոշ հանձնարարու-
թյուններ տրվում են նաև ընտանիքում, սակայն թե՛ դպրոցի
և թե՛ ընտանիքի հանձնարարությունները չպետք է գերազան-
ցեն երեխայի ուժերից:

Երեխային անհրաժեշտ հանգիստը, քունը, խաղը և ուսում-
նակոն, տնային հանձնարարությունները կատարելու համար
անհրաժեշտ ժամանակը դասավորելու նպատակով ընտանիքը
պետք է կազմի երեխայի տնային ռեժիմը, որը պետք է համա-
ձայնեցված լինի երեխայի ուսումնական հիմնարկի ռեժիմի հետ:

Ընտանիքում ծնողները ամեն կերպ պետք է աշխատեն ճիշտ
պահպանել օրվա ռեժիմը, որովհետև երեխայի ժամանակի ամ-
բողջած բաշխման խախտումը անպայման բացասաբար է անդ-
բադառնում երեխայի հանգստի, ներվային սխտեմի և ընդհան-
րապես առողջության վրա: Ինչպես ընտանիքի հասակավոր ան-
դամները աշխատանքից տուն վերադառնալով կարիք են դրում
հանգստանալու և հանգստանում են, նույն կերպ էլ փոքրահա-
սակները, որոնք իրենց հասակի համեմատ ավելի քիչ էներգիա
չեն ծախսում, պետք է հանգստանան և հնարավորություն ու-
նենան վերականգնելու իրենց սպառած էներգիան:

Երեխայի հանգստի և առողջության համար կարևոր նշանա-
կություն ունի երեխայի կանոնավոր և հանգիստ քունը: Երեխայի
քնելու տեղը պետք է լինի մաքուր, արևոտ և լուս: Երեխայի

անկողինը ամեն օր պետք է օդափոխել, իսկ 10 օրը մեկ՝ փո-
խել սպիտակեղենը: Ծնողները երեխաներին պետք է սովորեցնեն
քնելուց առաջ լավ վանալ երեսը, ձեռքերն ու ոտքերը: Բացի
այդ, երեխայի քնելուց մեկ ժամ առաջ չպետք է թույլատրել
նրան մեծ լարվածություն պահանջող մտավոր աշխատանքով
զբաղվել կամ ձեռնարկել աղմկոտ խաղի, քանի որ դրանք ան-
հանգստացնում են երեխայի ներվային սխտեմը. ընդհակառակը,
շատ լավ կլինի, որ այդ ժամանակամիջոցում նա կարգա կամ
լսի պատմվածքներ և կարճ զրույցներ:

Ծնողները պետք է հետևեն, որ առավոտները երեխան
արթնանալիս անմիջապես վեր կենա անկողնուց և մինչև վաց-
վելը կատարի ֆիզիկական վարժություններ: Ֆիզիկական այդ
վարժությունները պետք է ապահովեն երեխայի գլխի, ձեռքերի,
ոտքերի և ամբողջ մարմնի աստիճանական մարզումը. բացի
այդ, վացվելու ժամանակ երեխան պետք է սառը ջրով կուրծքը
շփի: Ծնողները պետք է հիշեն, որ երեխայի ֆիզիկական ճիշտ
դաստիարակությունը վճռական նշանակություն ունի նրա աճող
օրգանիզմի նորմալ ձևավորման և առողջության ամրացման վրա:
Ֆիզկուլտուրան երեխաների մեջ զարգացնում է արագաշարժու-
թյուն, ձկունություն, գիմնաստիկություն և բարձրացնում է երե-
խայի ուժն ու կենսուրախությունը: Ֆիզկուլտուրան բարձրաց-
նում է երեխաների ակտիվությունը, համարձակությունը և հնա-
րավորություն է տալիս արագ կողմնորոշվելու այս կամ այն հար-
ցում: Ֆիզիկական կուլտուրան երեխաների մեջ արմատավորում
է կազմակերպվածություն, գիտակցական կարգապահություն,
ընկերականություն, կոլեկտիվիզմ և խորացնում է հասարակա-
կան պարտքի ու պարտավորությունների կատարման զգացումը:

Ծնողները երեխաների համար պետք է ձեռք բերեն լիժա-
ներ, չմուշկներ, սահնակներ, գնդակներ և այլ խաղալիքներ, որ-
պեսզի երեխաները ազատ ժամերին հնարավորություն ունե-
նան խաղալու: Շատ ծնողներ երեխաների խաղին կարևորու-
թյուն չեն տալիս և այն դիտում են, որպես ժամանակի ավե-
լորդ ու աննպատակ վատնում: Այդ, իհարկե, ճիշտ չէ: Խաղը,
բաց օդում և ծածկի տակ, մեծ կարևորություն ունի առանձ-
նապես երեխայի ֆիզիկական դաստիարակության համար: Դրն-
դակի հետևից վաղելը, սղալը, թռչելը, ինչպես և տնային հա-

մապատասխան խաղերը, ոչ միայն երեխային հանգստութիւն
են պատճառում, այլ և հանդիսանում են նրա ընդհանուր դաս-
տիարակութեան մի կարևոր օղակը: Երեխայի համար խաղից ոչ
պակաս կարևորութիւն ունեն նաև զբոսանքները: Եթե երեխան
փոքր է, ապա պարզ է, որ նրա զբոսանքը պետք է կազմակերպվի
ծնողների օգնութեամբ, իսկ մեծերը՝ կարող են զբոսանքի գուրս
գալ և առանձին: Այդ զբոսանքները կարելի է կազմակերպել
որոշ նպատակով ու պահանջներով: Օրինակ՝ հավաքել և կազմել
բույսերի և միջատների կոլեկցիաներ, ուսումնասիրել բնութեան
փոփոխութիւնները տարվա տարբեր եղանակներին և այլն:

Ծնողները տնհրաժեշտ ուղադրութիւն պետք է դարձնեն
նաև երեխայի հագուստի առողջապահութեան վրա: Երեխայի
հագուստը պետք է լինի մաքուր, առանց պատռվածքների և նրա
ազատ շարժումներին չխանգարող: Պետք է պահանջել, որ երե-
խան ամեն օր փոշուց ու կեղտից մաքրի իր հագուստն ու կո-
շիկները, լինի ակեղերատ, քնելիս հագուստը կանոնավոր ծալած
դնի աթոռի վրա և ոչ թէ շաղ տա սենյակով մեկ, ինչպես այդ
արվում է շատ դեպքերում:

Առանձնապես կարևոր է երեխայի մաքրասիրութեան դաս-
տիարակութիւնը: Ընտանիքում երեխան պետք է ունենա առան-
ձին երեսուրբիչ, օճառ, ատամի խոզանակ և փոշի: Նա ամեն առավոտ
օճառով պետք է լվանա երեսը, ձեռքերը ականջներն ու վիզը:

Ծնողներն առանձնապես մեծ ուղադրութիւն պետք է դարձ-
նեն երեխայի ձեռքերի մաքրութեան վրա: Պետք է կարգ մտցը-
նել, որ երեխան ուտելուց առաջ և հետո լավ լվանա ձեռքերը:
Ձեռքերը պետք է լվանալ նաև զուգարանից դուրս գալուց,
ինչպես և յուրաքանչյուր անգամ կեղտոտվելուց հետո: Նոտալիսի
կարևորութիւնն ունի նաև մաշկի կանոնավոր խնամքը: Շաբաթը
մեկ անգամ երեխային պետք է բաղնիք ուղարկել կամ տաք
ջրով և օճառով լողացնել տանը: Այդ նույն ժամանակ պետք է
կտրել երեխայի ոտքերի ու ձեռքերի եղունգները: Ավելի հաճախ
պետք է լվանալ երեխայի ոտքերը, իսկ ամառվա ամիսներին՝
ամեն օր: Ծնողները պետք է հետևեն նաև երեխայի գլխի ու
մազերի մաքրութեանը: Ժամանակին անհրաժեշտ է կտրել երե-
խայի մազերը և պահանջել երեխայից, որ նա ակեղերատ կեր-
պով հետևի իր մազերին և միշտ սանրած պահի: Երեխան պետք

է հետևի նաև իր ատամների մաքրութեանը: Ամեն օր ատամները
խոզանակով և ատամի փոշիով մաքրելը երեխայի համար պետք
է կենցաղ դառնա: Ավելի նպատակահարմար է ատամները լվա-
նալ երեկոները—քնելուց առաջ, որպեսզի ատամների արանքում
մնացած մսի կամ այլ կերակրի մնացորդները միկրոբների բուս-
չդառնան և չփչացնեն ատամները:

Երեխայի կենցաղում սան-գիգիենիկ ունակութիւնների դաս-
տիարակութեան ասպարիզում կարևոր նշանակութիւնն ունի նաև
ծնողների անձնական լավ օրինակը: Ծնողները, ինչպես և ըն-
տանիքի բոլոր մեծահասակները պետք է լինեն ակեղերատ և
մաքուր հագնված: Պետք է մաքուր պահել նաև բնակարանը,
տնային իրերը դասավորել կանոնավոր, ճաշակով,—այլապես բնա-
կարանի և ծնողների թափթփվածութիւնը կարող է վատ օրինակ
հանդիսանալ երեխայի համար:

Վերջապես, ծնողները միշտ պետք է հիշեն և պարտավոր են՝
ա) Սովորեցնել երեխային արթնանալուց հետո անմիջապես
վերկենալ:

բ) Ինքնուրույն հագնվել:

գ) Հաճախակի օգտփոխել սննյակը:

դ) Հետևել, որ երեխան սառը ջրով շփի կուրծքը, մաքուր
լվանա ձեռքերը, աչքերը, քիթը, ակաջները, երեսը, ատամները:

ե) Տրամադրել երեխային առանձին երեսուրբիչ և օճառ,
ատամի փոշի և խոզանակ:

զ) Միշտ հիշեցնել, որ երեխան լվացվի ուտելուց առաջ և
հետո, ինչպես և զուգարան գնալուց հետո:

է) Քնեցնել երեխային առանձին և ժամանակին: Երեխայի
հանգիստ քունն ապահովելու նպատակով խուսափել բարձր խո-
սելուց և աղմուկ հանող աշխատանքից:

ը) Ձեռք բերել երեխայի համար մանկական պատկերադարձ
գիղարվեստական գրականութիւն, հաճախ դրույցներ կազմակեր-
պել զանազան հետաքրքրական նյութերի շուրջը:

թ) Հաշվի առնել երեխայի տարիքային առանձնահատկու-
թիւնները և գնել ֆիզկուլտ դործիքներ ու զանազան խաղալիք-
ներ: Հետևել, որ երեխան առավոտները կատարի ֆիզիկական
անհրաժեշտ վարժութիւններ:

ժ) Երեխային դպրոց ուղարկել մաքուր հագնված և պա-
հանջվող զրկնական-դասական պիտուքներով:

ժա) Հաճախ լինել՝ դպրոցում և հետաքրքրվել երեխայի ուսմանն աշխատանքներով: Սորհուրդներ ստանալ դաստիարակ ուսուցչից, երեխայի արտադասարանային կյանքն ավելի հաջող կազմակերպելու համար:

Ժբ) Երեխաներին տանել զբոսանքի, մանկական կինո և թատրոն:

Ժգ) Ժամանակին կերակրել երեխային և հետևել, որ նա տան ռեժիմի բոլոր պահանջները կատարի ճշտությամբ:

ՀԱԿԱԿՐՈՆԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Սովետական իշխանությունները գոյություն քսաներեք տարիների ընթացքում հսկայական հաջողություններ է ձևաք բերել սոցիալիստական շինարարության և կուլտուրական ռևոլյուցիայի բնագավառում: Փոխվել է մեր երկրի դեմքը, փոխվել են և մարդիկ: Ընդգծելով մեր հաջողությունները ժողովրդական տնտեսության և աշխատավոր ժողովրդի կոմունիստական դաստիարակության ասպարեզում, այնուամենայնիվ մենք չպետք է մոռանանք հնից մնացած սովորությունների և հատկապես կրոնական հասկացողությունների դեմ պայքարի անհրաժեշտությունը:

Ինչպես դպրոցը, նույնպես և սովետական ընտանիքը, հատուկ ուշադրություն պետք է նվիրեն երեխաների հակակրոնական դաստիարակության գործին: Շատ ուսուցիչներ և ծնողներ գտնում են, որ եկեղեցիները չեն գործում, կրոնական տոները չեն տոնվում, տերտերները լռել են, ապա էլ ի՞նչ կարիք կա խոսել երեխաների հակակրոնական դաստիարակության մասին: Այդպես մտածելը ճիշտ չէ: Մեր կարծիքով այդ բնագավառում դեռ շատ անելիքներ կան: Նախ՝ հոգևորականների և նրանց աղ-դեցության տակ գտնվողների մնացորդները օգտագործում են ամեն մի հարմար առիթ՝ իրենց սե գործը կատարելու համար, երկրորդ՝ դեռ կան ծնողներ, որոնք խոսակցության ընթացքում գործ են ածում «աստված վկա», «աստված քեզ օգնի», «մեղա տեր», «աստված ողորմած է», «նա սուրբ մարդ է, զողովություն չի անի» արտահայտությունները: Այդ զարժվածքներն երեխաները հաճախ լսում են ընտանիքում և իրենք էլ սկսում են գործածել: Այսպիսով երեխայի մեջ ամրանում է այն միտքը, թե

հոյություն չունի չունեցող աստվածներն ու սրբերն ամենակարող ուժերն են: Առանձին ծնողներ երեխաներին վախեցում են զանազան կենդանիների ու չարքերի անուշներ տալով: Օրինակ՝ «Սուբիկ, չարություն մի անի, այ, պառսովը կզա, քեզ մեղովի մեջ կդցի, կտանի», «Շուտ քնիր, թե չէ շանը կկանչեմ» կամ երեխաներին փառվում են զանազան հակադիտական հեքյաթներ չարքերի, սատանաների մասին: Դաստիարակության նման կարգի երեվոյթները երեխաներին դարձնում են վախկոտ ու թույլ: Նման դաստիարակության հետևանքը պետք է համարել Հ. Թումանյանի Լուսեցի Սաքուն, որին տատի պատմած հեքյաթային չարքերը հանգիստ չէին տալիս: Ավելին կարելի է ասել: Շատ ծնողներ երեխաների դաստիարակության գործը հանձնում են ընտանիքի ավելի տարիքավոր անդամներին: Վերջիններս էլ երեխաներին իրենց հետ քաշ են տալիս զանազան սրբավայրեր, կրոնական տոներին երեխաներին ներկաժ ձվեր են տալիս և այլն: Այս երևույթները երեխաների միտքը մթազնելուց բացի այլ հետևանք ունենալ չեն կարող:

Սովետական ընտանիքը պարտավոր է երեխաներին տալ հակակրոնական դաստիարակություն, մի դաստիարակություն, որը երեխային տալիս է մտավոր զարգացման լայն հնարավորություններ:

Երեխայի հակակրոնական դաստիարակության հարցում, ծնողները կարող են գործադրել բազմաթիվ ձևեր: Նախ հարկավոր է երեխային ազատել վերևում հիշված հին կենցաղից մնացած հասկացողությունների աղդեցություններից:

Այնուհետև, անհրաժեշտ է երեխային հասկանալի լեզվով պատմել կրոնի և կրոնական հասկացողությունների հակադիտական լինելը: Նույն այդ նպատակով երեխաների համար անհրաժեշտ է կարդալ հակակրոնական բնույթի գեղարվեստական պատմվածքներ:

Լավ կլինի, որ երեխաներին մասնակից դարձնել հակակրոնական կինո-ցուցադրումներին, ծանոթացնել հակակրոնական թանգարանների աշխատանքների հետ և մերկացնել եկեղեցիական տոների բուրժուական իմաստը:

Երեխաների կրթության և դաստիարակության բազմաթիվ հարցերի հետ սերտ կապված է նաև նրա սեռական դաստիարակությունը: Երեխայի աճման ու զարգացման հետ աստիճանաբար զարգանում են նաև նրա սեռական զգացումները և աստիճանաբար փոխվում է նրա վերաբերմունքը դեպի հակառակ սեռին պատկանող մարդիկ:

Երեխայի մեջ զարգացող սեռական զգացումները շատ հաճախ ստիպում են նրան զանազան հարցերով դիմել առաջին հերթին ծնողներին: Քիչ չեն դեպքերը, երբ երեխաներին հետաքրքրող այս կարգի հարցերին ծնողները չեն պատասխանում կամ գիտակցաբար ոչ ճիշտ պատասխաններ են տալիս, որի հետևանքով երեխաների մեջ մնում է անորոշություն և տարակուսանք իրեն հետաքրքրող հարցերի նկատմամբ: Ծնողների այսպիսի վարմունքը ճիշտ չէ և անպայման ֆուսակար աղդեցություն է թողնում երեխաների վրա:

Նախ, երեխայի հարցին պատասխան չտալով, ծնողները ստիպում են նրան իր հարցի պատասխանը ստանալ այլ, ոչ մաքուր աղբյուրներից, իսկ երեխայի հարցին ոչ ճիշտ պատասխան տալիս—ծնողները կորցնում են իրենց հեղինակությունը երեխաների մոտ և վերջիններիս մոլում են սեռական հիվանդուս կյանքի մեջ: Վերջնենք մի օրինակ, որը բերված է Նելիի «Մայրը և երեխաները» գրքույկում:

—Մամա, որտեղից են վերցնում փոքրիկ երեխաներին,— հարցրեց փոքրիկ Ֆրիցը:

Մայրը մի րոպե շփոթվեց երեխայի տված հարցից, բայց և այնպես հարցի պատասխանը պատրաստ էր:

—Փոքրիկ երեխաներին բերում է արագիլը,—ասաց մայրը:

—Իսկ որտեղից է վերցնում նրանց արագիլը:

—Ջրհորից, ջրի միջից:

—Այնտեղ երեխաները չեն մըսում:

—Ոչ:

—Նույնիսկ ձմեռը:

—Այո:

—Բայց ի՞նչ է նրանց կերակրում:

—Դե վերջ տուր քո հարցերին,— բարկանում է մայրը:

Երեխան, իհարկե, լռում է, սակայն դեռ շատ հարցեր ունեն տալու:

Այս խոսակցությունից մի երկու օր հետո, դպրոցում ուսուցիչը, դասի կապակցությամբ, երեխաներին պատմում է արագիլի մասին, որը հրդեհի ժամանակ չկարողանալով իր ձագերին բնից տեղափոխել, ինքն էլ այրվում է նրանց հետ:

—Բայց չէ՞ որ արագիլը փոքրիկ երեխաներ է բերում. այդ թնչպես է, որ չի կարողացել իր սեփական ձագերին աղատել հրդեհից,—բացականչում է փոքրիկ Ֆրիցը:

Ուսուցիչը հասկանալով բանի էությունը և չցանկանալով նսեմացնել մոր նկատմամբ երեխայի ունեցած վստահությունը, պատասխանում է.

—Այդ արագիլներն ուրիշ ցեղից են, սովորական արագիլները այդքան ուժեղ չեն:

Դասավիճակին դասարանի համեմատաբար տարիքով երեխաները հավաքվում են Ֆրիցի շուրջը և հայտնում իրենց զարմանքը նրա միամտության և պարզամտության վրա:

Ֆրիցն իր ընկերների միջոցով իմանում է իրեն հետաքրքրող հարցերի ճիշտ պատասխանը և զայրացած մոր վերադառնում է տուն:

—Մամա, ճիշտ է, որ արագիլի մասին քո ասածը միայն պատմություններ են և ես դուրս եմ եկել քո մարմնի միջից:

Մայրը խիստ զարմացած հարցնում է.

—Ա, է մասին քեզ ի՞նչ է պատմել:

Ֆրիցը մորը պատմում է բոլորը: Մայրը, նույնիսկ այս դեպքում, չցանկացավ երեխայի հարցերին ճիշտ պատասխաններ տալ և մյուս կողմից սպառնաց, որ երեխան այլևս այդպիսի հիմար հարցերով իրեն չդիմի: Ֆրիցն, իհարկե, այլևս տանը այդպիսի հարցերի մասին չէր խոսում: Երեխան թողեց մոր նկատմամբ ունեցած իր վստահությունը և իրեն հետաքրքրող հարցերի մասին հարցնում և տեղեկանում էր ընկերներից, և այն էլ ավելի այլապես ու ավելի մանրամասն, քան անհրաժեշտ էր իր տարիքի երեխաների համար:

Այս օրինակը շատ բնորոշ և պարզ կերպով ցույց է տալիս,

թե երեխաների սեռական դաստիարակութեան հարցում ծնողների անտարբեր վերաբերմունքը և ոչ ձիշտ պատասխաններ տալը ինչպիսի վիճակի է հասցնում երեխաներին:

Կարելի է ավելին ասել: Իր հարցերի պատասխանները վերցնելով պատահական, կեղտոտ աղբյուրներից, հետևելով փողոցային, փչացած երեխաների օրինակին, կարգալով իր տարիքին անհամապատասխան գրքեր, դիտելով ոչ ցանկալի նկարներ, երեխայի մեջ մեծանում են սեռական զգացումները, նա հետաքրքրվում է իր սեռական օրգաններով և դիմում է օնանիզմի. իսկ օնանիզմը երեխաներին տալիս է անառողջ կերպարանք, թուլացնում է նրանց ֆիզիկական և մտավոր զարգացումը: Այդպիսի երեխաներից շատերը ձեռք են բերում նաև սեռական թուլություն: Հարկավոր է հիշատակել, որ ծնողների և շրջապատի հանցանքով փոքր հասակից իր ուժերը նման վատ ձևով ծախսելով երեխան ի վիճակի չի լինի հետագայում լինել մեր երկրի հերոս օգաշունների, արդյունաբերության, գյուղատնտեսության, գիտության ու կուլտուրայի առաջավորների շարքերում:

Ինչպես տեսնում ենք, երեխայի հարցերին չպատասխանելը, ինչպես և այդ հարցերին սխալ պատասխաններ տալը վնասում է երեխայի սեռական կյանքի ձիշտ դաստիարակության գործին:

Ուրեմն անհրաժեշտ է բոլոր դեպքերում երեխայի բոլոր հարցերին տալ ձիշտ պատասխաններ:

ԸՆՏԱՆԻՔԸ ԵՎ ԵՐԵՆԱՅԻ ՍԵՌԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Հայտնի է, որ երեխաներն իրենց աճման ու զարգացման տարիներում ընդօրինակում են մեծահասակների բնավորության թե բացասական և թե դրական գծերն, ինչպես և նրանց շարժ ու ձևերը: Հասկանալի է, որ ընտանիքի և հասակավոր քաղաքացիների կենցաղը—նրանց փոխհարաբերություններն իրենց արտահայտությունն են գտնում նաև երեխաների մեջ: Սովետական ընտանիքը, նյութական և կուլտուրական բարձր մակարդակի վրա գտնվելով, ստացել է բոլոր հնարավորությունները լավագույն պայմանների մեջ դնելու երեխայի դաստիարակության գործն ընդհանրապես և նրա սեռական դաստիարակության գործը՝ մասնավորապես:

Սակայն դեռ կան ընտանիքներ, որոնց կենցաղը, փոխհարաբերությունները, վարքն ու բարքը, երեխաներին հրում են սեռական այլանդակ կյանքի մեջ: Առանձին ընտանիքներում, նույնիսկ համեմատաբար կուլտուրապես զարգացած ընտանիքներում, երեխաներին քնացնում են նույն սենյակում, որտեղ քնում են նաև ծնողները, իսկ առանձին դեպքերում նաև մեծահասակների հետ մի մահճակալում: Այսպիսի պայմաններում, անշուշտ երեխան ակնատես կլինի այնպիսի երևույթների, որոնք նրա մեջ առաջ կբերեն սեռական կյանքի վաղաժամ զգացումներ: Փոքր չեն նաև այն դեպքերը, երբ հայրը կամ մայրը երեխաներին իրենց հետ ընդհանուր լողաբան են տանում: Միամտություն կլինի ասել, որ փոքրիկ երեխան բազմաթիվ ընդհանուր լողաբանում իրեն անտարբեր կզահի և չի հետաքրքրվի լողացող մեծահասակների մարմնական առանձնահատկություններով:

Ուրեմն հասկանալի է, որ երեխաներին և ոչ մի դեպքում մեծերի հետ միեկնույն անկողնում չպետք է պռկեցնել և չպետք է տանել ընդհանուր լողաբան: Անհրաժեշտ է նաև խուսափել երեխաներին գրգռիչ ուտելիքներ (թթու, կծու, աղի, ոգելից խմիչքներ) տալուց: Երեկոները երեխային քիչ պետք է ուտեցնել, որպեսզի նա հանգիստ քնի, իսկ հանգիստ քունը հնարավորություն չի տա ուշադրություն դարձնել շրջապատում կատարվածի վրա:

Շատ դեպքերում ծնողները ոչ մի կարևորություն չեն տալիս երեխայի ներկայությունը, ենթադրում են, որ նա դեռ բան չի հասկանում կամ ուղղակի արհամարհում են նրա ներկայությունը և թույլ են տալիս անթույլատրելի խոսակցություն—գոհիկ հայոյանքներ և նույնիսկ այնպիսի երևույթներ, որոնք անհանգստացնում են երեխայի միտքը ու նրա ուշադրությունը կենտրոնացնում իր տարիքին անհամապատասխան հարցերի վրա:

Այսպիսով, ընտանիքի, ինչպես և շրջապատի մեծահասակների կյանքում տեղի ունեցող անթույլատրելի երևույթները երեխաներին օտարում են հետաքրքրվել և կրկնել նույն երևույթները: Կնշանակի, յուրաքանչյուր ծնողի պարտքն է ընդհանրապես երեխաների ներկայությամբ լինել զուսպ, ակկուրատ և խորհրդատուի դերում:

Որպեսզի ծնողները միշտ և բոլոր դեպքերում կարողանան

երեխաների հարցերին ճիշտ պատասխաններ տալ, նախ պետք է իրենք սովորեն սեռական գործարանների կառուցվածքը և նրա հետ կապված մանրամասնությունները: Երեխայի սեռական դաստիարակության բնապատկերում իր ունեցած ակտիվ դերն ապահովելու համար ծնողը միշտ պետք է հիշի, որ երեխայի հետաքրքրությունն առաջին հերթին պատվում է երկու հիմնական հարցի շուրջը. ճշգրիտ բացատրություն ստանալու մարդու ծնվելու փաստի մասին և սեռական հարաբերությունների հետ կապված հարցերի պարզաբանման մասին ընդհանրապես: Հարց է առաջ դալիս, թե երեխայի մոտ տարիքից պետք է սկսել նրա սեռական դաստիարակությունը: Շատ ծնողներ կարծում են, որ երեխայի սեռական դաստիարակությունը և սեռական խնդիրների մասին նրանց բացատրություններ տալը պետք է սկսել երեխայի արբուժների շրջանից: Այդ կարծիքը ճիշտ չէ և ճիշտ լինել չի կարող, քանի որ առանձին երեխաների մեջ, անգամ նախադպրոցական տարիներում, առաջանում են բազմաթիվ հարցեր կապված սեռական հարաբերությունների հետ: Այստեղից հետևում է, որ երեխաների հենց այդ տարիքից էլ հնարավոր և անհրաժեշտ է շատ բան անել, որպեսզի երեխայի միտքը զարգանա առողջ ճանապարհով:

XVII դարի հայտնի մանկավարժ Ժան-Ժակ Ռուսսոն անդրադառնալով երեխաների սեռական դաստիարակության հարցերին ասել է, որ եթե հնարավոր չէ երեխային մինչև 16 տարեկան դառնալը հեռու պահել սեռական հարցերի օղակից, ապա լավ է այդ անել շուտ, մինչև երեխայի 10 տարեկան դառնալը: Լավ է այդ անել շուտ և անպայման ծնողների միջոցով, քան արվի ուշ, կեղտոտ աղբյուրների միջոցով:

Երեխան իր շրջապատում հաճախ տեսնում է, թե ինչպես ծնվում է փոքրիկ կատուն, կովի հորթը և իրենց ընտանիքի նոր անդամը: Այս բնական երևույթները երեխաների մեջ առաջացնում են զանազան հարցեր: Ահա այդ հարցերով էլ հրեխան շատ հաճախ դիմում է ծնողներին: Պարզ բան է, որ այս կարգի հարցերին ծնողները պետք է տան ճիշտ պատասխաններ:

Երեխաների հարցերի նկատմամբ ցուցաբերած հոգատար վերաբերմունքը և ճշտախոսությունը ավելի է ամրացնում ծնող-

ների և երեխաների կապվածությունն ու փոխադարձ վստահու-
թյունը:

Ահա մի քանի օրինակներ.

Առաջին.—Մամա, ռոտեղից եք ինձ բերել, երբ ես շատ փոքր էի:

—Դու աճել ես, ինչպես խնձորը: Դու սկզբից շատ փոքր էիր, հետո կամաց-կամաց մեծացար և դարձար կարմրաթշիկ, ինչպես խնձորիկ:

—Ուրեմն ինձ բերել եք ծառի վրայից:

—Ոչ, իմ մարմնի մեջից. այնտեղից հետո դուրս եկար:

—Ի՞նչու դուրս եկա:

—Այո, մենք քեզ սպասում էինք և ծնվելուց հետո քեզ լողացրինք ու պառկեցրինք փափուկ անկողնու մեջ:

Երկրորդ.—Մամա, դու ի՞նչ ես պահում քո ֆարտուկի տակ:

—Իմ փորի մեջ գտնվում է քո փոքրիկ եղբայրը. նա, մինչև մեծանալը, պետք է այնտեղ մնա, իսկ երբ մեծացավ և ուժեղ դարձավ, կսկսի խաղալ քեզ հետ:

—Ուրեմն ես է՞լ եմ եղել քո փորում:

—Իհարկե, բալիկս:

—Ուրեմն դրա համար է, որ դու ինձ այդքան սիրում ես:

Այս ասելով երեխան ավելի ամուր է դրվում մորը, ավելի է ամրանում նրանց փոխադարձ կապը:

ԻՆՉՊԻՍԻ ԶՐՈՒՅՑՆԵՐ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԵԼ ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ ՍԵՌԱԿԱՆ
ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

Վերևում ասացինք, որ սեռական հարաբերությունների վերաբերյալ երեխաների տված հարցերին պետք է պատասխանել ճիշտ և ժամանակին: Անհրաժեշտ է հիշատակել, որ երեխայի տված հարցերի պատասխանը չպետք է ընդգրկի բոլոր մանրամասնությունները, այլ հարցի պատասխանի այն մասը միայն, որ համապատասխանում է երեխայի տարիքին և կարևոր է տվյալ մոմենտում:

Այս նկատի ունենալով—ծնողները շատ հաճախ երեխաների համար պետք է կազմակերպեն փոքրիկ զրույցներ սեռական կյանքի զանազան հարցերի շուրջը: Զրույցներ չի մնա-

կան նպատակը պետք է լինի՝ կոմունիստական բարոյականության պահանջներով լուսաբանել սեռական կյանքի հարցերը, պահպանել երեխաների առողջությունը, օգնել երեխաներին խոստովելու հնարավոր սխալներին, նրան հեռու պահել օնանիզմից և վաղաժամ սեռական հարաբերություններից:

Երեխաներին առաջին հերթին անհրաժեշտ է բացատրել ֆիզիկական և սեռական կյանքի առողջության կարևորության մասին: Մեր երկրի ստախանովականների, հերոս օղաշունների և կարմիրբանակայինների օրինակով ցույց տալ, թե ինչերի են ընդունակ ֆիզիկապես ու մտավորապես առողջ մարդիկ, թե կոմունիստական հասարակարգի կառուցման համար որքան անհրաժեշտ է աճող պատանեկության առողջությունն ու աշխատունակությունը: Այդ բացատրությունից հետո, կարելի է ցույց տալ սեռական անսորմալ կյանքի, օնանիզմի և վաղաժամ սեռական հարաբերությունների վնասակարությունը երեխաների առողջության և մտավոր զարգացման վրա:

Հետագա զրույցներում կարելի է աստիճանաբար շոշափել երեխաներին ամենից շատ հետաքրքրող հարցեր, ինչպես, օրինակ, մարդու ծնվելու փաստը: Այս դեպքում անհրաժեշտ է բացատրել երեխաներին պտուղների առաջացման մանրամասնությունները մասին: Զրույցը կարելի է կազմակերպել գարնան ամիսներին, երբ երեխաների աչքի առաջ ծառերը բողբոջներ են արձակում, ապա բողբոջներից առաջանում են ծաղիկներ—իսկ ծաղիկները թափվելուց հետո երևան են գալիս պտուղներ:

Այս օրինակի օգնությամբ էլ կարելի է երեխային բացատրել մարդու ծնվելու փաստի մասին: Երեխայի մեջ պետք է ամրացնել, որ տղամարդն ու կինը պետք է մեծ լինեն և սիրեն իրար փոխադարձաբար, ապա նրանց ամուսնանալուց հետո առաջանում է փոքրիկ երեխան: Երեխան սկզբից առաջանում է մոր մարմնի մեջ, ինչպես պտուղը ծառի վրա, իսկ հետագայում երեխան մեծանալով դուրս է գալիս լույս աշխարհ: Այս բացատրությունը հասկանալի կլինի երեխաներին և նրանց մեջ վորևէ կեղտոտ միտք առաջ չի բերի:

Ահա այսպիսի համեմատություններով, ինչպես և զանազան համապատասխան նկարների օգնությամբ հնարավոր է և պետք է բացատրվեն երեխային հետաքրքրող բոլոր հարցերը:

ԵՐԿՍԵՌ ԴԱՍԽԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

Փոքր չեն այն ընտանիքների թիվը, որտեղ կան և աղջիկներ և տղաներ: Այսպիսի ընտանիքներում երկսեռ դաստիարակության գործը պետք է օրինակելի ձևով կազմակերպել: Երկսեռ դաստիարակության հաջող կազմակերպման պայմաններում երեխաները դառնում են համարձակ, կիրթ, կուլտուրական և ջանքի համատեղ գործադրման խոշոր ունակությունների տեր: Այս դեպքում երեխաների մեջ մեծանում է փոխադարձ հարգանքը, տղաների մեջ չքանում է աղջիկներին թերագնահատելու հանց մնացած երևույթները և ստիպում է թե աղջիկներին և թե տղաներին հետևելու իրենց արտաքինին:

Հասկանալի է, որ այս բոլորն առանց մտածված դաստիարակչական աշխատանք կատարելու հնարավոր չէ:

Ընտանիքում ոչ մի տարբերություն չպետք է դնել աղջկա և տղայի միջև: Շատ ծնողներ կարծում են, որ աղջկան և տղային նույն տիպի խաղալիք չի կարելի տալ: Դա սխալ է, դա նշանակում է արհեստականորեն տարբերություն դնել երկսեռ երեխաների միջև: Օրինակ, աղջիկների համար գնում են տիկնիկներ, փոքրիկ մահճակալներ, ճաշի պարագաներ, փոքրիկ մկրատ և այլն, իսկ տղաների համար՝ ավտո, ձի, արջ, հրացան և այլ խաղալիքներ: Ծնողները թե տղաների և թե աղջիկների համար նույնանման խաղալիքներ պետք է գնեն:

Այնուհետև, երեխաներին անպայման պետք է կանչել անուններով: Շատ ծնողներ երեխաների անունները տալու փոխարեն ասում են՝ «աղջի, արի տուն, աղջի, դաս սովորի, աղջի, ջուր բեր» և այլն, իսկ մյուս կողմից «այ տղա, խեղճ եղի, գնա փայտ բեր» և այլն: Այս էլ արհեստականորեն տարբերություններ է մտցնում երեխաների մեջ: Ավելին, առանձին դեպքերում—ծնողները երեխաներին աշխատանքները հանձնարարելիս էլի հաշվի են առնում սեռի տարբերությունը: Որոշ աշխատանքներ (կտրել, կարել, գործել) համարում են աղջկա գործ, իսկ դույլով

Չուր բերելը, խանութ քնալը, փայտ կոտորելը՝ տղայի գործ: Այս էլ սխալ է: Ծնողները պարտավոր են աշխատանքային դաստիարակութիւնը կազմակերպել, առանց սեռերի տարբերութիւններ դնելու:

Պետք է այնպես անել, որ թե դպրոցում և թե ընտանիքում երեխայի ընկերները լինեն և՛ աղջիկներ, և՛ տղաներ, աղջկա և տղայի մտերմական, համատեղ աշխատանքն ու խաղը պետք է խրախուսվի:

Հարկ ենք համարում հիշատակել, որ առանձին ծնողներ ավելի շատ են սիրում տղաներին քան աղջիկներին: Այսպիսի ընտանիքներում աղջիկ երեխան իրեն մի տեսակ մենակ և խորթ է զգում, իրեն հեռու է պահում տղաներից և հատկապես իր եղբորից:

Վերևում բերված երևույթները պետք է վերացվեն ինչպես դպրոցում, նույնպես և ընտանիքում, որպեսզի ապահովվի երեխաների երկսեռ ճիշտ գաստիարակութայն գործը:

ՆԵՐՎԱՅԻՆ ԵՐԵՆԱՆԵՐԸ ԵՎ ՆՐԱՆՑ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ներվային երեխաների մասին շատ հաճախ լսում ենք ու խոսում: Սակայն անհրաժեշտ է իմանալ, թե ի՞նչ երեխային կալելի է ներվային համարել:

Ներվային երախան հեշտութեամբ շղայնանում է, դատարկ բանի համար լաց է լինում, վատ է քնում, գիշերները շուտ-շուտ արթնանում է, հաճախ վեր է թռչում լացով կամ բարձր ձիչեր արձակելով: Ներվային երեխան, նույնիսկ փոքր առիթի դեպքում շղայնանում է, խանգարում խաղը և հեռանում: Ներվային երեխան միշտ անհանգիստ վիճակ է ապրում, երկու ըոպե նույն տեղում հանգիստ նստել չի կարողանում: Ներվային երեխաները համբերութեամբ մի գործ մինչև վերջ հասցնել չեն կարողանում: Նրանք հաճախ սկսում են այս կամ այն աշխատանքը և դեռ չվերջացրած թողնում են այն և սկսում նոր աշխատանք, վերջինից էլ շուտով հրաժարվելու նպատակով:

Ներվային երեխաները շատ հաճախ լինում են ընդունակ, խելոք և արագ ըմբռնող, բայց նրանց հիմնական թերութիւնը կայանում է նրանում, որ իրենց էներգիան ծախսում են շատ արագ և ան-

նպատակ, որի հետևանքով հոգնում են և ծուլանում ու և է աշխատանք կատարել: Այսպիսով ներվային երեխաները իրենց ղեկավարել չեն կարողանում և իրենց էներգիան ցրում են աննպատակ շարժումների մեջ:

Ներվային երեխաներն ունեն էլի շատ ուրիշ գծեր, սակայն այն, ինչ առաջինը, դա ընդունել է և հիմնականը բոլոր ներվային երեխաների համար:

Այժմ անցնենք այն պատճառների քննութեանը, որոնք երեխային դարձնում են ներվային: Շատերը կարծում են, որ ներվային երեխաները հենց այդպես էլ ծնվում են: Բոլորովին էլ ոչ: Երեխայի ներվայնութեան պատճառները պետք է փնտրել ոչ թե երեխայի ներքին բովանդակութեան մեջ, այլ շրջապատող պայմանների մեջ: Հայտնի է, որ նորմալ երեխան մորից ներվային չի ծնվում, այլ նա ներվային է դառնում իրեն շրջապատող պայմանների մեջ:

Երեխաների ներվային սիտուեմի վրա, ամենից շատ ազդում են ծնողների փոխհարաբերութիւնները: Ընտանեկան անհամաձայնութիւնները, կոպիտ խոսակցութիւնը, հայհոյանքը, որոնք երբեմն արտահայտվում են ուղղակի կովի միջոցով— անկասկած բացասական ազդեցութիւն են թողնում երեխաների վրա:

Առանձնապես ծանր է ազդում երեխաների վրա երբ հայրը բաժանվում է մորից կամ մայրը հորից և երեխաներին թողնում աննորմալ պայմանների մեջ: Ընտանեկան այսպիսի պայմանները ժամանակի ընթացքում ազդում են երեխաների ներվային համակարգութեան վրա և նրանց դարձնում ներվային: Երեխաները շատ հաճախ ընդօրինակում են ծնողների և ընդհանրապես մեծահասակների բնավորութեան գծերը և կրկնում նույնը: Երբ երեխաներին շրջապատող մեծահասակներն իրենց պահում են անհանգիստ, փոքր առիթների դեպքում պատրաստ են գողգողալ, հայհոյել, սպառնալ ու հարձակվել ուրիշներին վրա, ապա պարզ է, այդ բոլորին ակնատես երեխան, որը բոլորովին նորմալ է ծնվել, կդառնա ներվային և անհանգիստ:

Կնշանակի՝ երեխային շրջապատող պայմանները, հասակավորների ունեցած վերաբերմունքը,

ինչպես և ոչ ձիջող դատարարական թյուրքեր երեսնա-
յին ներվային դարձնող գլխավոր պատճառն է:

Առանձին ծնողներ երեսնաների դատարարական խա-
պարեզում թույլ են տալիս լուրջ սխալներ: Հիշենք այդ օրի-
նակներից մի քանիսը միայն: Կան ծնողներ, որոնք երեսնաների
նկատմամբ կիրառում են արտակարգ խստություն և պահանջ-
կոտություն: Այդպիսի ընտանիքում երեսնան անընդհատ լսում է.
«այդ չի կարելի», «գրան ձեռք տալ չի կարելի», «այստեղ չի
կարելի մտնել», «ամեն բանի մեջ չեն ընկնի», «ձայնդ
կտրի, այդ քու խելքի բանը չի» և այլն: Այնուհետև երեսնային
լսող դարձնելու համար, նրան վախեցնում են սատանաներով և
դանազան գիշատիչ կենդանիների անուններ տալով, իսկ երբ այս
դեպքում էլ երեսնան չի լսում, ապա ծեծը պատրաստ է: Երե-
սնայի նկատմամբ ֆիզիկական ուժ գործադրող ծնողը—ամենից
առաջ ցույց է տալիս իր անկարողությունն ու անընդունակ լի-
նելը դատարարական ավելի լավագույն միջոցներ փնտրելու
տեսակետից: Ծեծը և ընդհանրապես ֆիզիկական պատիժը թու-
լացնում է երեսնային, նրան նսեմացնում է իր և ուրիշների ա-
ռաջ, և կորցնում է իր նկատմամբ ունեցած հավատն ու հար-
գանքը: Բացի այդ, երեսնան իրեն շրջապատող բոլոր մեծահա-
սակներին դիտում է որպես իր թշնամիներ, որոնցից կարելի
է ազատվել խաբելու և խորամանկության ճանապարհով: Ծեծը և
մանկավարժության կողմից վաղուց դատապարտված պատժի մյուս
ձևերը երեսնայի ուղեղը պահում են լարված և անհանգիստ վի-
ճակում:

Զրոյություն ունի դատարարական մի ուրիշ ձև էլ, որն
ավելի պակաս վտանգավոր չէ, քան առաջինը: Երեսնային շրջա-
պատող մեծահասակները, հատկապես մայրը, ամեն բոլոր մտա-
ծում են երեսնայի մասին, օգնում են նրան, երբ անգամ օգնու-
թյան կարիք չկա և ձեռք են բերում այն ամենը, ինչ պահան-
ջում է երեսնան: Երբ երեսնան միակն է ընտանիքում, ծնողները
չեն թողնում, որ երեսնան հեռանա իրենց աչքի առաջից, դո-
ղում են նրա յուրաքանչյուր շարժման դեպքում, հագցնում և
հանում են նրա շորերը, թեև նա կարող է այդ անել, գրքերը
դասավորում են պայուսակի մեջ, ուղեկցում են մինչև դպրոց և
դպրոցից տուն: Ինչ արդյունք է ստացվում դատարարական

այսպիսի ձևից: Ծնողներ, բարեկամներ և ընդհանրապես մե-
ծահասակների անտեղի «հոգատարություն» հետևանքով երեսնան
դառնում է վերին աստիճանի զգայուն և թուլակազմ: Նա զրկվում
է, կամ ավելի շուտ համարյա զրկվում է ինքնուրույն աշխա-
տանք կատարելու ընդունակությունից և կյանքում նրան հան-
դիպած առաջին փոքրիկ դժվարությունը դեպքում նա հուսահատ-
վում է և ձեռքերը ծալում, երեկայում իրեն անելանելի դրու-
թյան մեջ:

Եթե երեսնայի նկատմամբ կիրառվող արտակարգ խստու-
թյունները նրա ներվային սխտեմը պահում էին հիվանդոտ
լարվածության մեջ, ապա երեսնայի նկատմամբ միանգամայն
անտեղի, անընդունելի փափկությունը նրա ներվային սխտեմը
զրկում է առողջ գրգռականությունից, որը խիստ անհրաժեշտ է
նրա նորմալ աճման և աշխատունակության զարգացման համար:
Այս դեպքում էլ երեսնայի մեջ զարգացող թուլությունը, ինք-
նագործունեության պակասությունը նրան դարձնում են ներվա-
լին:

Դատարարական երրորդ ձևը—առաջին և երկրորդ ձևե-
րի համատեղ զրսևորումն է: Քիչ չեն այն ընտանիքներ թիվը,
որտեղ երեսնաների նկատմամբ կիրառում են ազդման արտա-
կարգ խստության միջոցներ և մյուս կողմից էլ հանդես են բե-
րում մեղմություն և փափկություն: Շատ դեպքում էլ հայրը
բարկանում է երեսնայի վրա, անգամ մի լավ էլ հասցնում է, իսկ
մայրը—նույն վայրկյանին մի քանի կոպիտ խոսք էլ շարժելով
ամուսնուն, զրկում է երեսնային և համբուրում: Մի ուրիշ դեպ-
քում էլ մայրն է բարկանում երեսնայի վրա, իսկ հայրը նույն
մոմենտին—երեսնային իր պաշտպանության տակ է առնում:
Երեսնան ընտանեկան այդօրինակ հարաբերությունների մեջ,
չգիտի թե ինչ է սպասում իրեն՝ խստություն թե մեղմություն:
Այնպես, ինչպես աչքերը փչանում են շատ վառ լույսից հան-
կարծ մթին անցնելով, այնպես էլ երեսնայի ներվային համա-
կարգությունը կորցնում է իր նորմալ աշխատանքը ծնողների
տրամադրությունների և երեսնայի նկատմամբ ունեցած վերա-
բերմունքի մեջ առաջացած հաճախակի փոփոխությունների հե-
տևանքով:

Վերջապես—երեսնային ներվային են դարձնում նաև

նրան շրջապատող մյուս երեխաները: Ծնողը շատ հաճախ չի հետևում և չի էլ հետաքրքրվում, թե ինչպիսի երեխաների հետ է խաղում իր երեխան: Փաստերը ցույց են տվել, որ անհամապատասխան խաղը և խաղին մասնակցող երեխաներն իրենց կոպտություններով, վայրենի ճիչերով, փոխադարձ ձեռքի դեպքերով ու փողոցային հայհոյանքներով պակաս ազդեցություն չեն թողնում երեխայի ներվային սիստեմի վրա:

Անհրաժեշտ ենք համարում հիշատակել, որ երեխային ներվային է դարձնում նաև բնակարանի թափթփվածությունը, վատ սնունդը, երեխայի հագուստի ու անկողնու անմաքրությունը:

Այստեղ մենք ըստ հնարավորին ցույց տվեցինք այն աղբյուրները, որոնք երեխային դարձնում են ներվային: Սակայն պակաս կարևոր չենք համարում թվել այն միջոցները նաև, որոնց օգնությամբ հնարավոր կլինի մեղմացնել երեխայի թուլը և հիվանդոտ ներվերը:

1. Ամենից առաջ ներվային երեխայի ծնողները պարտավոր են պահպանել նրա հանգիստն ու քունը, որը խոշոր միջոց է ներվայնության դեմ պայքարելու համար: Կարևոր ենք համարում այստեղ բերել ներվային երեխայի համար քնելու անհրաժեշտ ժամանակի տեղում թողնելը: Կրճքի երեխան պետք է քնի օրական 16—17 ժամ, մինչև 3 տարեկան երեխային անհրաժեշտ է քնել 14 ժամ, նախադպրոցական հասակի երեխաներին (3—7 տարեկան)—13 ժամ, դպրոցական տարիքի երեխաներին (8—12 տարեկան)—11—12 ժամ և այլն, ներվային երեխաներին պետք է հնարավորություն տալ 1 ու կես ժամից մինչև 2 ժամ քնել նաև ցերեկը: Քունը ներվային երեխաներին հանգստացնում է և ազատում է անարդյունք շարժումների կատարելուց:

2. Ներվային երեխային պետք է լավ սնել, թուլը չպիտի տալ նրան ծխել և ոգեւորիչ խմիչքներ գործածել: Բացի այդ, նրան պետք է հանձնել ֆիզիկական կամ մտավոր այնպիսի աշխատանք, որ համապատասխանի նրա ուժերին: Երեխային հանձնարարված աշխատանքը տևական բնույթ պետք է կրի և պետք է ձգտել, որ երեխան 5—10 րոպե հանգստանա—աշխատանքի յուրաքանչյուր ժամից հետո:

3. Ծնողները պետք է հետևեն, որ երեխան հաճախ լինի մաքուր օդում, վաղ առավոտյան անհրաժեշտ է օդափոխել սեն-

յակը, ուր քնած է երեխան և պայմաններ ստեղծել, որ նա սխառեմատիկաբար զբաղվի ֆիզիկուլուսուրայով: Ֆիզիկական թեթև շարժումները, ֆիզիկուլուսուրայի (չմուշկներ, սահնակ, դահուկ և այլն) ամրացնում են ինչպես երեխայի ընդհանուր առողջությունը, նույնպես և նրա ներվերը:

4. Երեխային շրջապատող բոլոր մեծահասակների դաստիարակչական աշխատանքները պետք է ուղղված լինեն այն բանին, որ ներվային երեխայի մեջ առաջացնեն վստահություն դեպի իր սեփական ուժերը: Երեխայի մեջ պետք է ամրացնել համարձակության, արիության և հաղթանակի նկատմամբ հավատի հատկանիշները. սա երեխայի ներվերի բուժման ամենալավ, ամենավստահելի միջոցն է:

Այնուհետև, պետք է իսպառ վերացնել երեխաներին ստանաներով և այլ միջոցներով վախեցնելու, դժբախտաբար դեռ բոլոր թույլ ունեցող գուհիկ միջոցները, որոնք երեխային պահում են ահ ու սարսափի մեջ:

5. Երեխայի դաստիարակության ասպարեզից պետք է հանել՝ ամեն ինչ պատրաստի ձևով նրան մատուցելու երևույթները: Երեխային չպետք է օգնել այն բանում, որ կարող է ինքն անձամբ անել (գրեքը հավաքել պայուսակում, հագցնել և հանել շորերը, սովորեցնել դասերը, ուղեկցել դպրոց և այլն). ընդհակառակը, երեխային պետք է ընտելացնել ինքնուրույն աշխատանքի, այլապես, մի փոքր դժվարության հանդիպելիս, նա թուլանում և կազմալուծում է աշխատանքը: Իսկ երբ երեխան ինքնուրույն կաշխատի և կտեսնի իր սեփական աշխատանքի արդյունքը, հենց այդ էլ նրան ներվային հանգստություն կպատճառի:

ԿԱՊՐԻՉ ԵՎ ՆՐԱ ԴԵՄ ՊԱՅՔԱՐԵԼՈՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ

Երեխայի կապրիզը կարող է և արտահայտվում է բազմաթիվ ձևերով: Կապրիզը դա երեխայի կամ ավելի տարիքավոր մարդու այն գործողությունն է, որ անմիտ է և դուրկ է խելացի հիմքից: Այսպես, օրինակ՝ երեխան, առանց որևէ լուրջ պատճառի հրաժարվում է գրատախտակի մոտ գնալ և պատասխանել ուսուցչի տված հարցերին: Մի ուրիշ դեպքում, երեխան պառկում է

գետնի վրա և էլ որևէ կերպ նրան վեր հանել հնարավոր չի լինում: Ավելի տարածված են այն դեպքերը, երբ երեխաներն առանց որևէ պատճառի հրաժարվում են որևէ բան ուտել կամ ծնողների հետ զբոսանքի դուրս գալ: Քննենք առաջին դեպքը: Եթե երեխան օրվա դասերը պատրաստած չլինի և այդ պատճառով հրաժարվի ուսուցչի առաջադրած հարցերին պատասխանել, ապա դա հասկանալի է և մենք այդ արարքը կապրիզ չենք կարող համարել: Կապրիզ չենք կարող համարել նաև ուտելուց հրաժարվող երեխայի գործողությունը, եթե այդ մոմենտին նա իրեն տկար զգար:

Հարկավոր է ավելացնել՝ որ ավելի շուտ համառ և կապրիզոտ են լինում հիվանդները: Պարզ է, որ առողջ, ամրակազմ ու իր ուժերի վրա վստահ մարդիկ չեն կարող հաշտվել կապրիզի և նրա բազմաթիվ ձևերի հետ: Այսպիսով, կապրիզն իր արտահայտություն թուլության բազմաթիվ եղանակներով երեխայի թուլության արդյունք է և հենց երեխայի թուլությունն է կապրիզի գլխավոր աղբյուրը:

Յուրաքանչյուր երեխայի մոտ կապրիզը դրսևորվում է տարբեր եղանակներով ու ձևերով, սակայն բոլոր դեպքերում կապրիզի պատճառը նույնն է: Հարց է առաջանում, թե ինչու երեխայի թուլությունը դառնում է կապրիզ ծնող գլխավոր պատճառը, և ինչի է ձգտում երեխան իր կապրիզով:

Կասկածից վեր է, որ երեխան չի հասկանում կապրիզի միտքը և իրեն հաշիվ էլ չի տալիս այդ գործողության համար: Բոլոր ծնողներին հայտնի է, որ հիվանդ մարդը, որ պառկած է անկողնում, նա միշտ էլ կապրիզոտ է լինում: Հիվանդը տեսնում է ազմկոտ և շարժուն կյանքը, առողջ մարդկանց ստեղծագործական աշխատանքը, մինչդեռ ինքը պառկած է անկողնում և չի կարող լինել նրանց շարքերում: Նա ինքն էլ է ցանկանում ապրել այդ շարժուն—ստեղծագործական կյանքով և կյանքում ապահովել իր ակտիվ դերը, նույնիսկ անկողնում պառկած: Հենց այդ պատճառով էլ, ամեն ընդհանուր պահանջում է մեկ այս, մեկ այն, և ինքն էլ չգիտե իր ցանկացածը: Իր այդ պահանջներով հիվանդը ցանկանում է հավատացնել իրեն և բոլորին, որ ինքը դեռ ուժ ունի և կարող է կարգադրել բոլորին:

Այսպես է գործը նաև կապրիզոտ երեխաների մոտ: Երե-

խաներն իրենց այս կամ այն թուլությունը ցանկանում են թաքցնել կապրիզի քողի տակ, լացի, և դատարկ, ոչնչով չպատճառաբանվող արարքների միջոցով: Որևէ թուլություն ունեցող երեխան ցանկանում է խաղալ, վազվզել առողջ երեխաների պես, սակայն չի կարողանում և այդ պատճառով իր էներգիան ծախսում է կապրիզի և անբովանդակ գործողությունների մեջ: Երեխան ցանկանում է հավատացնել իրեն և շրջապատի մարդկանց, որ ինքն ուժ ունի և կարող է հարկադրել ծնողներին ու բարեկամներին իր այս կամ այն անտեղի պահանջը կատարելու: Թույլ երեխաներին հաճելի չէ մտածել, որ ինքը թույլ է, քան իր ընկերները: Նա չի ցանկանում, որ իր մասին այդպես մտածեն նաև շրջապատի մարդիկ և այդ պատճառով նա իր պահանջներով ու կապրիզով բոլորի ուշադրությունը կենտրոնացնում է իր վրա: Ճիշտ է, և՛ ներվային, և՛ թույլ, և՛ առողջ երեխաները ցանկանում են կյանքում իրենց ակտիվ դերն ապահովել, գրավել իրենց շրջապատի՝ ինչպես մեծահասակների, նույնպես և երեխաների ուշադրությունը: Սակայն այն դեպքում, երբ առողջ երեխան այդ բոլորը կատարում է իր սեփական ուժերի միջոցով, ապա թույլ, վատ դաստիարակված երեխան ձգտում է այդ բոլորին հասնել կապրիզի ճանապարհով:

Առաջինք, որ երեխայի կապրիզի հիմնական աղբյուրը հանդիսանում է թուլությունը և սեփական անվճռականությունը: Բացի այդ, երեխային կապրիզոտ դարձնելու գործում պակաս դեր չի խաղում նաև ներվային հիվանդությունը, որը շատ հաճախ դրսևորվում է հենց կապրիզի միջոցով:

Բացատրելով կապրիզի հիմնական պատճառները, այժմ հնարավոր է, ցույց տալ այն միջոցները, որով հնարավոր է պայքարել կապրիզի դեմ:

1. Նախ հարկավոր է կարգավորել կապրիզոտ երեխայի նկատմամբ ծնողների և շրջապատի հասակավորների փոխգործողությունները: Ծնողներն ամեն կերպ երեխայի մեջ պետք է ներշնչեն հավատ դեպի իր սեփական ուժերը, թույլ չպիտի տան, որ նա այս կամ այն գործը ծնողներին կատարել տալ կապրիզի ճանապարհով:

2. Կապրիզոտ երեխայի միջավայրը երկու-երեք տարին մեկ պետք է փոփոխել, ճիշտ է, դա դժվար կլինի ծնողների համար, սակայն դա անհրաժեշտ է և պետք է կատարել: Առհասարակ բո-

լոր դեպքերում պետք է ուշադիր լինել դեպի երեխայի պահանջները, բայց այդ պետք է անել նրա համար, որ աչքաթող չանենք երեխայի միանգամայն արդարացի և անհրաժեշտ պահանջները և անենք այնպես, որ երեխան չզգա իր ուշադրության կենտրոնում լինելը: Ծնողները և ընդհանրապես մեծահասակները կապրիզոտ երեխայի նկատմամբ պետք է լինեն վճռական, հանգիստ և զգալուն: Երեխայի խաղալիքները հաճախ պետք է լրացնել նորերով, ձեռք բերել հետաքրքրական նկարներ և մանկական նկարազարդ գրքեր, որպեսզի երեխան կենտրոնանա և դբալվի նրանցով:

3. Մեծ հշանակութուն ունի նաև կապրիզոտ երեխայի անհրաժեշտ հանգստի ճիշտ կազմակերպումը: Ծնողները պետք է զգուշ լինեն և բոլորովին թույլ չպիտի տան կապրիզոտ երեխայի ներկայութամբ նրա մասին ավելորդ գովեստներ շոյալել, անտեղի փայփայել կամ ինքնասիրությանը դիպչել, ընդհակառակը, պետք է լինել անտարբեր և զգուշ իրենց արտահայտությունների մեջ երեխայի նկատմամբ: Հարկավոր է հիշել, որ կապրիզոտ երեխան անընդհատ ձգտում է իր վրա կենտրոնացնել ծնողների ուշադրությունը, որպեսզի ստիպի նրանց իրեն մասին խոսելու, իսկ երբ ծնողներն ընդառաջում են երեխայի ցանկությունը, ապա այդ սխտեմ է դառնում և աստիճանաբար խորանում ու ավելի լայն չափերի հասնում: Միանգամայն ճիշտ կլինի, որ ծնողները կամ շրջապատի հասակավորները երեխայի կողմից երևան բերվող կապրիզի նկատմամբ լինեն անտարբեր և ցույց տան, որ իրենք չեն նկատել ու բոլորովին կարևորություն չեն տալիս այն արարքին, որ կատարել է կամ կատարում է երեխան: Այսպիսի սառը վերաբերմունքը երեխայի կապրիզի նկատմամբ և ուշադիր ու հոգատար վերաբերմունքը նրա խելացի գործողությունների դեպքում, լավագույն միջոց է երեխայի կապրիզի դեմ պայքարելու համար:

4. Եվ վերջապես, ծնողները պետք է հիշեն և պահանջեն, որ երեխան անպայման կատարի իրեն հանձնարարված աշխատանքը: Դրա համար երեխային պետք է հանձնարարել իր ուժերին համապատասխան աշխատանք—հաշվի առնելով նրա հանդրստի համար անհրաժեշտ ժամանակի պահպանումը: Պահանջկոտությունը երեխայի մեջ կառավարող հավատ իր ուժերի և ունակությունների նկատմամբ, որի հետևանքով նա աստիճանաբար կհրաժարվի իր պահանջները կապրիզի միջոցով կատարել տալու մտքից:

ԴՊՐՈՑԻ ԵՎ ԸՆՏԱՆԻՔԻ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆԸ

ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ՄԻ ՔԱՆԻ ՕՐԻՆԱԿՆԵՐ

Սովետական ընտանիքը հանդիսանում է սովետական դպրոցի լավագույն օգնականը՝ երեխաների կոմունիստական դաստիարակության գործում: Մեր երկրում ծնողները հանդիսանում են հասարակական դաստիարակողներ և հենց դրա մեջ է կայանում ծնողների անձնական և քաղաքացիական պարտքը: Հայր լինել Սովետական երկրում դա մեծ բախտավորություն է, դա պատվավոր կոչում է: Դա ընտանիքի նահապետը չէ, խոսքի նախկին իմաստով, նա սովետական քաղաքացի է, նոր կենցաղի կառուցողը, նոր սերնդի դաստիարակողը:

Ծնողները պարտավոր են երեխային դարձնել սովետական լիարժեք քաղաքացի: Դա նրանց պարտքն է և իրավամբ հանդիսանում է նրանց պարծանքը: Մեր ժողովրդի՝ բանվոր դասակարգի, գյուղացիության և ինտելիգենցիայի շարքերում տասնյակ միլիոնների է հասնում այն ընտանիքների թիվը, որոնք, երեխաների խնամքի ու դաստիարակության ասպարեզում լավագույն օրինակներ են հանդիսանում: Բաղմաթիվ են այն ընտանիքների թիվը, որոնք մեր սոցիալիստական հայրենիքին տվել են հազարավոր հերոսներ և միլիոնավոր աշխատանքի հարվածայիններ:

Այս տեսակետից շատ ուսանելի է մեր մեծ ուսուցիչները՝ Մարքսի, Լենինի վերաբերմունքը դեպի երեխաները: Մարքսը ռևոլյուցիոներներին ուսուցիչն ու դաստիարակողը, միաժամանակ եղել է օրինակելի հայր: Ահա թե ինչ է գրում իր հիշողություններում Մարքսի աղջիկը՝ Էլիսաբեթ Մարքս Էվելինգը. «Մարքսից լավ ընկեր—երեք երեխաները չէին ունենում: Հեքիաթներ պատ-

մելու մեջ նա միակն էր: Մարքսը սովորություն ունեւ երեխաների համար նաև բարձր կարգաւ: Նա իմ քույրերին, ինչպես և ինձ՝ կարգացել էր Հոմերոսն ամբողջովին, «Նիբելունգների երգը», «Դոն Գիշորը», «Հագար ու մի գիշեր» և այլն:

Կարդալիս և զրուցելիս Մարքսը բացատրում էր, թե ինչպես պետք է գրքում գտնել գեղեցիկն ու լավը: Նա սովորեցնում էր մտածել ու հասկանալ:

Աշխատավորության հանձար ընկեր լինին, որ աշխատում էր թե ցերեկը և թե գիշերը, էլի ժամանակ էր գտնում երեխաների դաստիարակության և ուրախ ժամանցի հարցերով զբաղվելու համար:

Իերենք մի օրինակ. «Մի անգամ հայրիկս սանատորիա գնաց Վ. Իլիչի հետ տեսակցելու: Ինձ ու եղբորս էլ հետը տալով: Երբ տեղ հասանք, ես ու եղբայրս սկսեցինք այգում խաղալ, իսկ հայրիկս խոսում էր Իլիչի հետ:

Հետո մեր խաղին միացավ Վ. Իլիչը: Մենք խփում էինք իրար ու փախչում: Նույնից վաղելիս ես պինդ բռնեցի Իլիչի թևը: Նա աղատեց թևն ու սկսեց ծիծաղել ինձ վրա ասելով.

—Չբռնեցիր, չբռնեցիր:

Ես հարցրի.

—Ինչպե՞ս թե, չէ՞ որ բռնել եմ:

Նա պատասխանեց.

—Դու ոչ թե ինձ բռնեցիր, այլ իմ բաճկոնի թևը ու փախավ:

Երեխաների դաստիարակության, դեպի նրանց ուղադիր վերաբերմունքի հիանալի օրինակներ են հանդիսանում Վ. Ի. Լենինի ծնողները: Լենինի հայրը՝ Իլյա Նիկոլաևն ինքն ուսուցիչ էր և ժողովրդական ուսուցչի լավագույն բարեկամը: Նա ցարիզմի տիրապետության դժնդակ տարիներին, հսկայական էներգիա է գործադրել, որպեսզի ավելի լավ կազմակերպվի ժողովրդական կրթության գործը: Նա միաժամանակ լավ հայր էր և իր երեխաների հիանալի դաստիարակողը: Իլյա Նիկոլաևն իր ընտանիքի հետ ապրում էր հաշտ և սերտ կապված էր իր կնոջ ու երեխաների հետ: Նրա երեխաներն ընտանեկան աղմուկի, անհամաձայնության դեպքերի ականատես չեն եղել: Իլյա Նիկոլաևը հատաբար ընտրվում էր իր երեխաների ոչ միայն դպրոցական-ուսումնական աշխատանքներով, այլև տնային ընթերցանության կազ-

մակերպման գործով: Նա իր երեխաներին ծանոթացրել էր ուսական բոլոր հայտնի գրողներին և նրանց գրական աշխատություններին: Նա միշտ հետևում էր, որ երեխաները թեթև վերաբերմունք չունենան հանձնարարած աշխատանքը ժամանակին կատարելու ասպարեզում: Այդ պատճառով հաճախ ստուգում էր, թե ինչպես են երեխաները կատարում դպրոցի կողմից տրված հանձնարարությունները: Վ. Ի. Լենինի ծնողները ցանկանում էին ամեն կերպ, երեխաներին ուրախ պահել, այդ նպատակով երեխաներին հաճախ դուրս էին բերում զրոսանքի, կազմակերպում էին ընթերցանության երեկոներ, զանազան խաղեր, որոնց ակտիվ մասնակցում էին նաև իրենք՝ ծնողները:

Տեղին է այստեղ բերել ընկ. Վիլիպաևայի հողված-նամակից մի հատված, որը ճիշտ է դնում ծնողի պարտականությունները երեխաների դաստիարակման բնագավառում: «Կարող է թվալ, — ասում է նա, — որ ես հուզվելու բան չունեմ, թե ես պետք է հանգիստ լինեմ իմ տղայի համար. սակայն գիշերները ես չեմ քնում, մտածում եմ իմ տղայիս և իմ մասին.

Այո, իմ տղան լաջն է: Իսկ ես ինչպիսին եմ: Արդյո՞ք լավ մայր եմ ես և ինչպիսի՞ն պետք է լինի մեր սովետական մայրը, մտածում եմ ես: Ինձ թվում է, որ իսկական մայր, իսկական դաստիարակչուհի լինելը շատ է դժվար: Դժբախտաբար, մեզանից ոչ շատերն են նման Ալեքսեյ Մաքսիմովիչ Գորկու տատին, չէ՞ որ հենց նա է եղել Գորկու առաջին դաստիարակչուհին, նա է նրան սովորեցրել չարն ու բարին: Շատ մայրերի դժբախտությունն այն է, որ նրանք շատ լավ հիշում են, որ մայրը պարտավոր է լողացնել, շոյել և կերակրել երեխաներին, նրանք չեն մոռանում գուլպաների ծակերը ցնել, անդրավարտիկը կարկատել, բայց այն մասին, որ մայրը պարտավոր է դաստիարակել երեխային, մեր հայրենիքի ապագա քաղաքացուն՝ շատ մայրեր չեն մտածում:

Իմ ընկերուհիներից մի քանիսը հենց այսպես էլ ասում են... Նրանց դաստիարակում են դպրոցը և պիոներական ջոկատը: Իսկ ես կարծում եմ, որ այդ ճիշտ չէ. երեխաներին դաստիարակում, աճեցնում են բոլորը միատեղ — ծնողները, դպրոցը, ջոկատը, կոմերիտմիությունը: Իսկ ի՞նչ է նշանակում մեր երկրում դաստիարակել երեխային: Ինձ թվում է, որ ամեն մի մայր ունի իր իղ-

ձը, մեկը ցանկանում է իր որդին օգաչու դառնա, մյուսը՝ երա-
ժիշտ, երրորդը՝ բժիշկ և ամեն մեկը երազում է, որ իր որդին
Սովետական Միության հերոս դառնա»:

Ինչպես տեսնում եք, երեխայի ընտանեկան դաստիարակու-
թյունը բավականաչափ պարզ է և կոնկրետ՝ սովետական ընտա-
նիքը—երեխաներին պետք է դաստիարակի Մարքսի, Լենինի հոր՝
Իլյա Նիկոլաևի օրինակներով: Շատ ծնողներ գանգատվում են,
որ իրենք ժամանակ չունեն երեխաների դաստիարակության
հարցերով զբաղվելու: Դա ճիշտ է: Եթե մարքսիզմի կլասիկնե-
րը—իրենց ռևոլյուցիոն-գիտական հսկայական աշխատանքի հետ
ը—իրենց գտնում նաև երեխաների դաստիարակության կա-
րևոր հարցերով զբաղվել, ապա սովետական յուրաքանչյուր ըն-
տանիք, ճիշտ դասավորելով իր արտադրական-հասարակական
աշխատանքները, միշտ էլ կարող է ժամանակ գտնել զբաղվելու
երեխաների դաստիարակության հարցերով:

ԾՆՈՂՆԵՐԻ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆԸ ԴՊՐՈՑԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻՆ

Դպրոցի և ընտանիքի փոխադարձ օգնությունը վճռական
նշանակություն ունի ուսուցման և դաստիարակության գործը
լավագույն կերպով կազմակերպելու համար: Վերջին տարիներում
զգալիորեն լավացել է դպրոցի և ընտանիքի կապն ու փոխադարձ
օգնությունը: Մեր ծնողական հասարակությունը ոգևորվում է
դպրոցի հաջողություններով և սրտով ցավում է նրա թերություն-
ների համար: Եվ իրոք, այն դպրոցում, որտեղ ծնողներն ակտիվ
կերպով աշխատում են և օգնում մանկավարժական կոլեկտիվին,
այնտեղ անհամեմատ ավելի բարձր է ուսումնադաստիարակչա-
կան աշխատանքների որակը: Ծնողները դպրոցին օգնում են
դպրոցականների մեջ գիտակցական կարգապահությունն ամրաց-
նելու համար, կազմակերպում են արտադասարանական պարապ-
մունքներ համարյա միշտ աշակերտների հետ և ղեկավարում են զբո-
րոցի արտադասարանական խմբակները աշխատանքը, ծնողները
հետևում են նաև դպրոցական և տնային ռեժիմի անթերի կա-
տարմանը, ինչպես և ապահովում են երեխաների ճիշտ ժա-
մանակին ու մաքուր հագնված հաճախելու գործը, որը մեծ նշա-
նակություն ունի ուսման որակի բարձրացման համար:
Երբ ծնողները հետաքրքրվում են այն դպրոցի կյանքով,

որտեղ սովորում են իրենց երեխաները, սխտեմատիկաբար հե-
տաքերքվում են երեխաների ուսման զնահատականերով, խոր-
հուրդներ են տալիս նրան ավելի լավ սովորելու համար, ավելի
կարգապահ լինել դպրոցում և հարգել ուսուցիչներին,—ապա այս
բոլորը, անկասկած, լավացնում է ուսման գործը և երեխաներին
ավելի է կապում դպրոցի և ուսուցչի հետ: Ծնողները պետք է
կապված լինեն դպրոցի հետ, մասնակցեն ծնողական ժողովնե-
րին, օգնեն դպրոցին, երբ օգնություն կարիք կզգացվի, հետա-
քրքրվին երեխաների վարքով և ուսման աշխատանքներով:
Ծնողը պարտավոր է ամեն օր խմանալ երեխայի առաջադիմու-
թյան զնահատակաները: Եթե ծնողը տեսնում է, որ երեխան
սկսում է հետադիմել, վատ սովորել, ապա անհրաժեշտ է գնալ
դպրոց—խմանալ պատճառը և դաստիարակի օգնությամբ մշակել
միջոցառումներ—երեխային առաջավորներին հասցնելու համար:

Դեպի երեխան ունեցած գիտակց, խորամիտ վերաբերմուն-
քի օրինակներ շատ կան: Մեղրու շրջանի, Մեղրու դպրոցի ա-
շակերտ Ավոյի հայրը կոլտնտեսության բրիգադիւրն է, իսկ մայ-
րը՝ տնտեսուհի: Չնայած իր բազմաթիվ աշխատանքներին հայ-
րը հետաքրքրվում է դպրոցի, դասարանի կյանքով: Երեխան սի-
րով ծնողներին հաղորդակց է անում իր հոգսերին և ուրախու-
թյուններին, տանն ամեն ինչով օգնում է նրանց և լավ ջանա-
սիրությամբ սովորում է:

Կարլ Լիբկնիխտը 1917 թվին նամակ է գրում փոքրիկ աղջ-
կան, որի մեջ կարելի է գտնել շատ բան, որ ծնողներին կօգնի
կանոնավոր հարաբերություններ ստեղծել դպրոցի և երեխանե-
րի միջև:

«ԻՄ ՓՈՔԻԻԿ ՄԿՆԻԿ»

Նա ստացա փետրվարի 7-ին գրած թ հիանալի նամակը...
Չնայած, որ նոր ուսումնարանի ուսուցչուհիները խիստ են բայց
համոզված եղիր, որ քեզ համար նրանք շուտով սովորական
կդառնան, միայն թե եղիր աշխատասեր և լսող... Ահա թե ինչ,
եթե դուք գալու եք ինձ մոտ մոտավորապես երեք շաբաթ հետո,
չմոռանաք հետներդ վերցնել զնահատակաները և ցույց տալ...
Ուրեմն դու գիտել ես «Վիլհելմ Տեյլը», լավ. բայց երբ թատրո-

նում ուզում ես տեսնել, անհրաժեշտ է նախ և առաջ կարդալ այդ գործը»:

Այս լավագույն օրինակներն կողքին կան և վատերը: Առանձին դեպքերում ծնողները երեխաների ներկայութեամբ թույլ են տալիս ուսուցչի և դպրոցի հասցեին վարկաբեկիչ խոսակցութիւններ, հակառակ դպրոցի պահանջներին առաջադրում են երեխայի ուժիմի, դասերը պատրաստելու իրենց ձեւերը: Դպրոցի և ընտանիքի անսորմալ հարաբերութիւնները երեխաներին զրկում են ուսման առաջավոր ինքնուրույն, նրան դարձնում են սանձարձակ, կոպիտ, անհամեստ և անկազմակերպ: Այս անախորժ փաստը ցույց է տալիս ծնողների հետ դպրոցի և մանկավարժական կոլեկտիվի վատ աշխատանքը և մանկավարժական պրոպագանդայի բացակայութիւնը, որպիսին բոլոր դեպքերում զնառում է դպրոցի կրթական և դաստիարակչական աշխատանքներին:

ԴՊՐՈՑԻ ԵՎ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ԿՈԼԵԿՏԻՎԻ ԱՇԽԱՏԱՆԻ ՁԵՎԵՐԸ ԾՆՈՂՆԵՐԻ ՄԵՋ

Դեռ բոլոր դպրոցները չէ, որ բավարար աշխատանք են կատարում ծնողների մեջ: Հաճախ դպրոցն իր աշխատանքը բավարար է համարում, երբ յուրաքանչյուր քառորդի վերջում ծնողական ժողով է հրավիրվում աշակերտներին գնահատականները հայտնելու առթիւ: Առանձին դեպքերում այս էլ ձևական բնույթ է կրում:

Մենք բոլորովին չանտեսելով ծնողական ժողովների դերն ու նշանակութիւնը, գտնում ենք, որ մանկավարժները պետք է ծնողների հետ կապվեն նաև անհատորեն, բայց ոչ միայն այժմ տիրապետող ձևերով: Սովորաբար դաստիարակ-ուսուցիչն ընտանիք է գնում, եթե երեխան վատ է սովորում կամ անկարգապահութեան դեպք է թույլ տվել: Դրա համար էլ, երբ ծնողները տեսնում են դաստիարակ-ուսուցչին երեւոյն, տրամադրվում են անպայման մի վատ բան լսել իրենց երեխաների մասին: Անհատական այցելութիւններն այս ձևին պետք է վերջ տար Ուսուցիչը պետք է ընտանիք գնա, ծնողներին խորհուրդներ տալու, թե ինչպես ծնողները պետք է օգնեն երեխային դասերը պատրաստելու, ինչպես պահպանել երեխայի տնային ուսուցումը, օգ-

նել ծնողներին ճանաչելու իրենց երեխաներին և կուլտուրապես անցկացնել երեխայի ազատ ժամանակը:

Ուսուցիչները պետք է լավ նախապատրաստեն ծնողական ժողովները: Այդ ժողովներում բացի ընթացիկ հարցերի քննութիւնից, պետք է կազմակերպել մի շարք մանկավարժական պրակտիկ ու տեսական դեկուցումներ, երեխայի ուսուցման և դաստիարակութեան հարցերի շուրջը:

Ծնողների ակտիվութիւնը բարձրացնելու համար կարևոր նշանակութիւն ունի սոցմրցման և հարվածայնութեան շնորհալի կազմակերպումը: Մեկ դասարանի ծնողական կոլեկտիվը կարող է մրցման մեջ մտնել մյուս դասարանի ծնողների հետ, վերցնելով դանազան պարտավորութիւններ: Օրինակ՝ դասարանի ծնողական կոլեկտիվը իր վրա կարող է վերցնել հետևյալ պարտավորութիւնները. 1) բարեխիղճ կերպով մասնակցել ծնողական ժողովներին, 2) երեխաներին ապահովել դասագրքերով և դասական պետույքներով, 3) դուրս գրել երեխաների համար մանկական թերթեր և ամսագրեր, 4) հետևել, որ երեխաները կատարեն տնային առաջադրանքները, որոնք հանձնարարվել են դպրոցի կողմից, 5) երեխաներին դպրոց ուղարկել ժամանակին և մաքուր հագնված, 6) օգնել ուսուցչին էքսկուրսիաների կազմակերպման գործում, 7) դպրոցի հետ միասին երեխաների մեջ դաստիարակել կրթ-կուլտուրական վերաբերմունք դեպի մեծերը, դեպի շրջապատի մարդիկ:

Դպրոցը խելացիորեն պետք է օգնի նաև ծնողական կոմիտեի աշխատանքներին, որպեսզի ծնողական կոմիտեն կարողանա մաքսիմալ կերպով օգնել երեխաների արտադասարանական դաստիարակութեան գործին:

ԾՆՈՂՆԵՐՆ ԻՆՉՊԵՍ ՊԵՏԻ ԵՐԵՆԱՆԵՐԻՆ ԴԱՍԵՐԸ ՊԱՏՐԱՍՏԵԼՈՒ

Շատերը կարծում են, որ երեխաներին հարկավոր չի օգնել, նրանք դասերը պետք է ինքնուրույն պատրաստեն: Այդ հասկացողութիւնը ճիշտ է, բայց ոչ ամբողջովին: Փորձերը ցույց են տվել, որ ծնողների ճիշտ և կազմակերպված օգնութիւնը երե-

խայրի տնային դասերի պատրաստման ասպարեզում, մեծապես օգնում է սովորողների առաջադիմութեան բարձրացմանը: Գոյություն ունի և մի այլ կարծիք: Առանձին մանկավարժներ գրտնում են, որ ծնողները մանկավարժներ չեն և կարող են իրենց օգնությունը ֆլասել և սխալ տեղեկություններ հաղորդել երեխաներին և այլն: Մեր կարծիքով ծնողը դպրոցականի տնային դասերի պատրաստման գործում պետք է լինի ուսուցչի լավագույն օգնականը:

Ի՞նչ կարող են անել ծնողները. ամենից առաջ ծնողները պետք է գիտենան, թե ինչ դասագրքեր ու գրենական պիտույքներ են հարկավոր երեխաներին և ճիշտ ժամանակին ձեռք բերեն: Այնուհետև, ծնողները դպրոցականների համար պետք է ստեղծեն պարապելու նորմալ պայմաններ:

Առաջին. ծնողները պետք է հետևեն, որ երեխան կարգալիս չչտապի, այլ կարգադանդաղ և հասկանալով: Կարևոր է նաև, որ երեխան կարգացածը մի քանի անգամ կրկնի, որպեսզի սովորած գիտելիքները երկար ժամանակ մնան հիշողության մեջ:

Երկրորդ. երեխայից պետք է պահանջել, որ գրավոր աշխատանքը կատարի համբերատարությամբ, գեղեցիկ և անսխալ: Գրավոր աշխատանքը վերջացնելուց հետո, հետևել, որ երեխան ստուգի իր գրածի ճշտությունը:

Երրորդ. երբեմն երեխան դասերը պատրաստելիս հանդիպում է դժվարությունների: Այս դեպքում երեխան անմիջապես չպետք է դիմի ուրիշի օգնությանը, այլ պետք է աշխատի իր սեփական ուժերով դուրս գալ դժվարությունից, իսկ երբ դպրոցականի ուժերը չեն պատում, միայն այդ դեպքում ծնողները պետք է օգնեն նրան:

Չորրորդ, պետք է կարգ մտցնել, որ երեխան ամեն օր նույն ժամերին դասերը պատրաստի: Այս կարևոր և դաստիարակչական նշանակություն ունի:

Հինգերորդ. դպրոցականը տանը պետք է ունենա պարապելու առանձին սեղան: Ծնողները պետք է հսկեն, որ երեխայի սեղանը պահվի մաքուր վիճակում և իր բոլոր պարագաներով (դասագիրք, տետր, թանաք, մատիտ, ատլաս, քանոն և այլն):

Այսպիսով՝ ծնողները դպրոցականներին պետք է օգնեն այն դեպքում միայն, երբ նա դժվարանում է և այլևս առաջ

շարժվել չի կարող: Շատ անգամ տան մեծերը կամ բարձր դասարանների աշակերտները վճռում են դպրոցականին առաջադրված խնդիրները, գրում են շարադրությունը և այլն: Այս կարգի «օգնությունը» դպրոցականին զրկում է ինքնուրույնությունից և մտավոր զարգացման հնարավորությունից:

Մեր կարծիքով ծնողները պետք է օգնեն դպրոցականին, երբ նա դասը սովորելիս հանդիպում է անծանոթ բառերի, որի պատճառով չի կարողանում հասկանալ դասի կամ նախադասությունից իմաստը: Մյուս կողմից անհրաժեշտ է հիշեցնել և օգնել երեխային, որ նա երբեք չմոռանա անցած դասերը, կարգաբարձրաձայն, կարգացածի և վճռած խնդիրների իմաստը հասկանալ և խուսափի անգիր անելուց: Շատ անգամ երեխաները զբաղվում են խաղով և մոռանում են իրենց հաջորդ օրվա դասերը պատրաստել այս դեպքում ծնողների պարտքն է հիշեցնել: Ավելորդ չի լինի, որ ամեն օր երեխայի քնելուց առաջ, ծնողները ստուգեն թե որքանով է նա իր վաղվա դասերը պատրաստել: Ծնողներն ավելի շատ բանով կարող են օգնել երեխաներին, եթե կապված լինեն դպրոցի ու մանկավարժական կոլեկտիվի հետ և միշտ հետաքրքրվեն իրենց երեխաների առաջադիմության և թերությունների մասին:

Ահա այս միջոցներով ծնողները կարող են դառնալ ուսման որակի բարձրացման ակտիվ մասնակիցներ: Ուսման գերադասելի աշակերտը—դա դպրոցի և ծնողների պարծանքն է: Հենց դրա համար էլ անհրաժեշտ է դպրոցի և ծնողական հասարակայնության համատեղ, մտածված աշխատանք:

Հ Ա Վ Ե Լ Վ Ա Մ

1. ՍՍՌ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԿՈՄԻՍՍԱՐՆԵՐԻ ՍՈՎԵՏԻ ԵՎ ՀԱՄ Կ(Բ)Պ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵԻ 1935 ԹՎԻ ՀՈՒՆԻՍԻ 1-Ի ՈՐՈՇՈՒՄԻՑ

ԾՆՈՂՆԵՐԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ ՈՒԺԵՂԱՑՆԵԼՈՒ ԵՎ ՓՈՔՐԱՀԱՍԱԿՆԵՐԻ ԻՐԱՎԱԽԱՆՏՈՒՄՆԵՐԻ ԴԵՄ ՊԱՅՔԱՐԵԼՈՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

18. Միլիցիայի օրգաններին իրավունք վերապահել ծնողներին վարչական կարգով տուգանելու մինչև 200 ռուբլու սահմաններում՝ երեխաների կռվարարության և փողոցային խուլիգանության համար:

19. Սահմանել ծնողների ու խնամակալների նյութական պատասխանատվություն երեխաների՝ նյութական վնաս պատճառած գործողությունների համար:

20. Պարտավորեցնել լուսժողովոմատների ու միլիցիայի օրգաններին իրադեկ դարձնելու ծնողների աշխատավայրի հասարակական կազմակերպություններին՝ ծնողների կողմից երեխաների վարքի նկատմամբ հսկողությունը բացակայելու մասին:

22. Այն դեպքերում, երբ ծնողները չեն ապահովում պատշաճ հսկողություն երեխայի վարքի նկատմամբ, լուսժողովոմատի օրգանները պարտավոր են հարց հարուցել դատական օրգանների առջև երեխային ծնողներից վերցնելու և նրան մանկատանը տեղավորելու մասին, պահպանման ծախսը վճարելով ծնողների հաշվին:

2. «ՊՐԱՎԴԻԱ»-Ի 1935 Թ. ՀՈՒՆԻՍԻ 1-Ի ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՂԻՑ

Գործադրվելու է, սովոր, աղքատությունը—այդ բոլորը վերացված է սովետական երկրում, և նրանց հետ միասին վերացված են երեխաների անապատանությունը և անխնամության հիմնական աղբյուրները: Սակայն, որպես կապիտալիզմի մնացորդ

մարդկանց զիտակցություն մեջ դեռևս մնում է երեխաների նրկատմամբ ցուցաբերվող անուշադրությունը, քարախրտ վերաբերմունքը: Ծնողներն ամենուրեք ձևական և անիույթ վերաբերմունք են ցույց տալիս իրենց երեխաներին: Նրանք գտնում են, թե դա իրենց «անձնական գործն է»: Սոցիալիստական պետությունը ծնողներին չի աղատում երեխաներին դաստիարակելու պարտականությունից, սակայն և չի համարում այդ որպես նրանց մասնավոր գործը:

Ծնողների անուշադրությունը դեպի իրենց կարևորագույն պարտականությունն աղբյուր է հանդիսանում երեխայի կռվարարության, որը վերաճվում է խուլիգանության և հանցագործության: Եվ որոշումը սովետական բոլոր քաղաքացիներին նախազգուշացնում է այն խիստ պատասխանատվության մասին, որ նրանք կրում են երեխաների համար:

Ուշադրություն բոլոր երեխաներին—առանց բացառության բոլոր երեխաներին, թե՛ նրանց, ովքեր ունեն հոգատար ու սիրող ծնողներ, թե՛ նրանց, որոնց ծնողները մոռացել են իրենց պարտականությունը և՛ երեխայի հանդեպ, և՛ պետության հանդեպ, և թե՛ նրանց վերաբերմամբ, որոնց ծնողներին փոխարինել է բանվորա-գյուղացիական իշխանությունը: Պետք է հրապուրիչ, գեղեցիկ և կենդանի հետաքրքրություն լի դարձնել բոլոր երեխաների կյանքը—այդ է և՛ ընտանիքի, և՛ դպրոցի, և՛ հասարակության խնդիրը, դրան պետք է ծառայեն գրականությունը, արվեստը, մանկական թատրոններն ու կինոն:

ԴՊՐՈՑԻ ԾՆՈՂԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵՆԵՐԻ ԵՎ ՆՐԱՆՑ ԱՆԵԼԻՔՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Աճող սերնդի կոմունիստական դաստիարակության գործին օժանդակելու, դպրոցի և ընտանիքի կապն ամրապնդելու, դպրոցին և ուսուցչին ուսումնա-դաստիարակչական աշխատանքներում օգնելու, ծնողական հասարակության լայն շերտերին մանկավարժական ու երեխաների առողջապահության խնդիրներին ծանոթ պահելու, արտադպրոցական աշխատանքների ու երեխաների հանգստի կազմակերպման գործում կարող և ակտիվ ծնողներին ներգրավելու, ինչպես նաև դպրոցին տնտեսական

հարցերում աջակցելու նպատակով՝ տարրական, ոչ լրիվ միջնակարգ ու միջնակարգ դպրոցներում կազմակերպվում են ծնողական կոմիտեներ:

1. ԾՆՈՂԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵՆԵՐԻ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐՆ ԵՆ՝

1. Հրավիրել ծնողական լայն ժողովներ, ուր մասնաշաղկա-նացնել պարտիայի ու կառավարութայն որոշումները դպրոցի մասին, լսել զեկուցումներ մարքսիստական մանկավարժության, երեխաների ուսման ու դաստիարակութայն, առողջապահական և այլ խնդիրների մասին:

2. Կարող ծնողներին (գիտութայն, արվեստի, ռազմական գծով աշխատողներին, գրողներին, բժիշկներին, աստիճանավա-կաններին և այլ մասնագետներին) օգտագործել աշակերտական արտադպրոցական՝ գիտական, առարկայական, ինքնագործ, տեխնիկական խմբակների, հետաքրքիր զրույցների և աշակեր-տութայն հանգստի (համերգների, ցերեկույթների, էքսկուրսիա-նների) կազմակերպման համար:

3. Օգնել դպրոցին պայքարելու երկտարեցիութայն դեմ, գլխավորապես ետ մնացող աշակերտների համար օգնություն և ծնողների համար՝ իր երեխայի ուսուցմանն օժանդակելու նպա-տակով՝ կոնսուլտացիաներ կազմակերպելու միջոցով:

4. Օգնել դպրոցին կարգապահությունը դպրոցում բարձ-րացնելու համար (պայքարել կարգապահությունը սխտեմատիկ խախտող աշակերտների և խուլիգանական տարրերի դեմ, թե՛ դպրոցից դուրս, թե՛ դպրոցի ներսում, գլխավորապես այդպիսի-ներին ճանաչելու, նրանց ծնողների վրա ներազդելու, ծնողների պատասխանատվությունն իրենց երեխաների նկատմամբ ուժե-ղացնելու, երեխայի դաստիարակութայն գործից չարամտորեն խուսափող ծնողներին վարչական մարմինների միջոցով պատաս-խանատվութայն ենթարկելու, այդպիսիների հարցը դիմեկցիայի միջոցով նրանց կազմակերպություններին՝ պրոֆմիութայնը հանձնելու և այլ եղանակներով):

5. Մասնաշաղկանացնել իրենց երեխաների դաստիարակու-թյունը լավ հիմքերի վրա դրած ծնողների փորձը:

6. Համատեղ աշխատանք կատարել դպրոցի վարչութայն և ուսուցիչների հետ՝ աշակերտների հանգստի, զբոսանքի, տոների անցկացման աշխատանքների կազմակերպման գծով:

7. Օժանդակել դպրոցին տնտեսական աշխատանքներում (կազմակերպելու բուֆետ, նախապատրաստելու ճամբար մեկ-նելը, հսկել դպրոցական տեխնիկական, գեղարվեստական) և դա-նազան թիմաների շուրջը՝ զեկուցումներ, դասախոսություններ:

դ) աշակերտներին ներգրավում է հասարակական-քաղա-քական կամպանիաներում, անգրագիտութայն ու կիսագրագի-տութայն վերացման և հասարակական կամավոր կազմակերպու-թյունների աշխատանքների մեջ:

ե) քննարկում է աշակերտների մեջ տարվելիք արտադա-սարանային աշխատանքների պլանը:

զ) կազմակերպում և ուղղություն է ցույց տալիս դասա-րանական կազմակերպիչների աշխատանքին, ցույց է տալիս անհրաժեշտ օգնություն նրանց աշխատանքներին և հսկում նը-րա կատարմանը:

Աշակերտական կոմիտեն կոմերիտական և պիոներական կազմակերպությունների հետ՝

ա) հրատարակում է համադպրոցական թերթ և ամսագիր,

բ) նախապատրաստում և անց է կացնում ռևոլուցիոն տոները, ինքնագործ երեկույթները և այլ մասնաշաղկան ձեռ-նարկումներ:

գ) աշակերտների մեջ կազմակերպում է պաշտպանական և ֆիզկուլտ աշխատանքներ, ֆիզկուլտ և ռազմական խմբակներ, ռազմական խաղեր ու կապ է պահպանում Կարմիր Բանակի միա-վորների հետ:

Դպրոցի դիմեկտորի հրավերով աշակերտական կոմիտեն իր ներկայացուցիչների միջոցով մասնակցում է մանկավարժական խորհրդի նիստերին՝ աշակերտական կոմիտեի աշխատանքներին վերաբերող բոլոր հարցերի քննարկման ժամանակ:

§ 7

Դասարանական կազմակերպիչներն առաջին կիսամյակի համար ընտրվում են սեպտեմբերի 5—15-ի միջև ընկած ժամա-նակամիջոցում, իսկ երկրորդ կիսամյակի համար՝ հունվարի 13-ից—23-ը ժամանակամիջոցում:

Աշակերտական կոմիտեներն ընտրվում են սեպտեմբերի 15-ից 20-ի և հունվարի 23-ին 28-ի միջև ընկած ժամանակա-միջոցում:

Նախքան աշակերտական կազմակերպությունների ընտրութեան թյուններին անցնելը աշակերտների մեջ տարվում է մասսայական-բացատրական աշխատանք աշակերտական կազմակերպության դպրոցում ունեցած դերի ու նշանակության մասին, որն անց է կացվում ուսուցիչների, կոմերիտական և պիոներական կազմակերպությունների միջոցով՝ դպրոցի դիրեկտորի և կոմերիտմիության կազմակերպչի ղեկավարութեամբ:

3. ԱՇԱԿԵՐՏԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

§ 8

Աշակերտական կոմիտեն աշխատում է դպրոցի դիրեկտորի, կոմերիտմիության կազմակերպչի ղեկավարութեան ներքո:

Աշակերտական կոմիտեի աշխատանքի պլանը հաստատվում է դպրոցի դիրեկտորի կողմից:

Աշակերտական կոմիտեն գումարում է նիստեր ոչ ուշ, քան ամիսը մեկ անգամ:

Աշակերտական կոմիտեի առանձին նիստերին հրավիրվում են դասարանական կազմակերպիչները:

Դպրոցի դիրեկտորը կամ ուսմասվարը պարտադիր կարգով ներկա են լինում աշակերտական կոմիտեի բոլոր նիստերին:

2. ԾՆՈՂԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵՆԵՐԻ ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔԸ

1. Դպրոցի յուրաքանչյուր դասարանի աշակերտների ծնողների ժողովը ընտրում է դասարանական ծնողական լիազոր և լիազորի օգնական, որոնք տվյալ դասարանի դասղեկ ուսուցչի հետ պլանավորում են իրենց աշխատանքը:

Դասարանի ծնողական լիազորը գործում է դիրեկտորի և ծնողական կոմիտեի ցուցումներով:

Ծնողական դասարանական ժողովը հրավիրվում է ամիսը մեկ անգամ:

2. Մինչև 5 դասարան ունեցող դպրոցներում ընտրվում է ծնողական կոմիտե բաղկացած 3 հոգուց: Այդպիսի դպրոցներում դասարանական ծնողական լիազորներ չեն ընտրվում:

3. 6—14 դասարան ունեցող դպրոցներում ծնողական ընդհանուր ժողովը ընտրում է ծնողական կոմիտե՝ 5—7 անդամներից:

4. 15 և ավելի դասարան ունեցող դպրոցներում ծնողական կոմիտեն ընտրվում է 9—11 անդամներից:

ԾԱՆՈԹՈՒԹՅՈՒՆ.—Խոշոր դպրոցներում ծնողական կոմիտեի ընտրութեան ժամանակ 1—4, 5—7, 8—10 դասարանների սովորողների ծնողներն առանձին ժողովներում ընտրվում են ծնողական կոմիտեի անդամներին:

5. Ծնողական կոմիտեն ընտրվում է իր նախագահը և քարտուղարը:

6. Ծնողական կոմիտեի անդամներից առանձնացվում են պատասխանատու աշխատողներ հետևյալ՝ ընդգծվածների համար՝

ա) արտադպրոցական աշխատանքի,

բ) տնտեսական աշխատանքի,

գ) մանկավարժական և առողջապահական պրոպագանդայի*:

Յուրաքանչյուր ընդգծվածում ծնողական կոմիտեի համապատասխան անդամ իր շուրջն է համախմբում ակտիվ ծնողներին:

7. Ծնողական կոմիտեն ընտրվում է տարեկան մեկ անգամ — տալով հաշվետվութուն ծնողական ընդհանուր ժողովին իր կատարած աշխատանքների մասին:

8. Ծնողական կոմիտեն պարբերաբար հրավիրվում է դասարանական ծնողական լիազորների խորհրդակցություններ համապատասխան օրակարգով, հրավիրվում է ծնողական ակտիվի ժողովներ դպրոցի դիրեկտորի գիտութեամբ (մեծ դպրոցներում ծնողական ժողովները կարող են հրավիրվել ըստ մասերի):

9. Ծնողական կոմիտեի նախագահը մասնակցում է դպրոցի մանկավարժական խորհրդի նիստերին խորհրդակցական ձայնի իրավունքով, իսկ դպրոցի դիրեկտորը պարտադիր կարգով մասնակցում է ծնողական կոմիտեի նիստերին:

10. Ծնողական կոմիտեի աշխատանքի պլանը և դպրոցական կյանքին վերաբերվող որոշումները հաստատվում է դպրոցի դիրեկտոր-վարիչը:

3. ԴԱՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԾՆՈՂԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

1. Դասարանական ծնողական ժողովները հրավիրվում է դասարանի ղեկավարը ծնողական լիազորի հետ:

* Մանկավարժական պրոպագանդան տարվում է բացառապես ուսուցիչների և մանկավարժական մասնագետների միջոցով:

2. Դասարանական ծնողական ժողովում դասդեկը դնում է հետևյալ խնդիրները՝

ա) քառորդի աշխատանքների պլանը և ծնողների անելիքները,

բ) զրույց տվյալ դասարանի երեխաների տարիքային առանձնահատկության մասին,

գ) քառորդի ուսումնական առաջադիմության արդյունքները և աշխատանքը հետ մնացող աշակերտների հետ,

դ) արտադպրոցական աշխատանքի պլանը,

ե) երեխաների օրվա օրինակելի ուժի մը,

զ) ուսուցիչի տոնների անցկացումը դպրոցում և ընտանիքում,

է) երեխաների հանգստի կազմակերպումն ամառային, ձմեռային և զարնանային արձակուրդներին, ինչպես նաև հանգստի օրերին,

ը) տարեկերջի ստուգումների անցկացման կարգը,

թ) դպրոցական բժշկի ինֆորմացիան երեխաների առողջապահական դրություն մասին,

ժ) դպրոցի մանկավարժական խորհրդի և ծնողական կոմիտեի համապատասխան որոշումների մասսայականացումը,

ժա) պայքար կարգապահության ամրապնդման համար,

ժբ) առանձին ծնողների հաշվետվություններն իրենց երեխաների ուսուցման ու դաստիարակության մասին:

3. Ծնողական լիազորը և դասդեկը կազմակերպում են ծնողների և աշակերտների համատեղ ինքնագործունեության երեկոներ, աշակերտներին տանում են հանդիսատեսական վայրեր և այլն:

4. Ծնողական լիազորը և դասդեկն ուսումնասիրում են առանձին աշակերտների տները և ծանոթանում աշակերտների ուսման ու կենցաղային պայմանների հետ:

ԱՇԽԱՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ԳՐԵԼԻՄ ՕԳՏԱԳՈՐԾԵԼ ԵՄ ՆԵՐՔՈՂԻՇՅԱԼ ԱՂԲՅՈՒՐՆԵՐԸ

1. Վ. Ի. Լեճիմ.—Երիտասարդության միություն խնդիրները ձառ ՌԿԵՄ համառոտագրության III համագումարում, 1920 թ. հոկտեմբերի 2-ին: Երկ. հ. XXX, էջ 403—417:
2. Ի. Ստալին.—ձառ Համ ԼԿԵՄ ութերորդ համագումարում:
3. Մ. Ի. Կալինին.—Կոմունիստական դաստիարակության հարցերը: Պետքադհրատ, 1940 թ.:
4. Ն. Կ. Կրուպսկայա.—Երիտասարդության մասին, „Молодая Гвардия“ 1940 թ.
5. Ն. Սիտկովսկի.—Անհատական և հանրային շահը սոցիալիստական հասարակության մեջ: „Спутник агитатора“ № 11, 1940 թ.:
6. Մակարենկո.—Աշխատանքը դաստիարակում է: «Սովետական մանկավարժ» № 9, հոկտեմբեր 1940 թ.:
7. Ա. Ա. Նեկլեյի.—Դպրոցական տարիքի երեխաների ֆիզիկական դաստիարակության հիմունքները: Լենինգրադ, 1939 թ.:
8. Վ. Մոլոտով.—Ժող. տնտեսության երրորդ հնգամյա պլանի մասին:
9. Ֆ. Զեգել.—Բանվոր դասակարգի դրությունն Անգլիայում:
10. Մ. Ի. Կալինին.—Մարքսիզմ-Լենինի դմին տիրապետելու և սովետական ուսուցչության խնդիրները մասին. քաղաքական գրակ. Պետհրատ, 1939 թ.:
11. Ա. Ն. Մալով.—Դպրոցական առողջապահություն: Պետհրատ, 1939 թ.:
12. Պարտիայի և կառավարության որոշումները դպրոցի մասին: Հայպետհրատ, 1940 թ.:

Յ Ա Ն Կ

Ա. ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԱԿԱՆ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Էջ

1. Ի՞նչ է բարոյականութիւնը	3
2. Հերոսութեան դաստիարակութիւնը	5
3. Ինչպե՞ս դաստիարակել սեր դեպի աշխատանքը	6
4. Երեխայի կարգապահութեան հարցը	13
5. Պրոլետարական ինտերնացիոնալիզմի դաստիարակութիւնը	9
6. Ինչպե՞ս երեխայի մէջ զարգացնել ազնվութիւնը	16
7. Ընկերականութեան և համերաշխութեան դաստիարակութիւնը	17
8. Երեխայի գեղարվեստական դաստիարակութիւնը	19
9. Երեխայի առողջապահութեան և ֆիզիկական դաստիարակութիւնը	22
10. Հակադրոնական դաստիարակութիւնը	26
11. Երեխայի սեռական դաստիարակութիւնը	28
12. Ընտանիքը և երեխայի սեռական դաստիարակութիւնը	30
13. Ինչպե՞ս զրուցներ կազմակերպել երեխաների սեռական դաստ. մասին	33
14. Երկսեռ դաստիարակութեան մասին	35
15. Ներվային երեխաները և նրանց դաստիարակութիւնը	36
16. Կապրիզ և նրա դեմ պայքարելու միջոցները	41

Բ. ԴՊՐՈՑԻ ԵՎ ԸՆՏԱՆԻՔԻ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆԸ

17. Երեխայի դաստիարակութեան մի քանի օրինակներ	45
18. Ծնողները մասնակցութիւնը դպրոցի աշխատանքին	48
19. Դպրոցի և մանկավարժական կոլեկտիվի աշխատանքի ձևերը	50
20. Ծնողներն ինչպե՞ս պետք է օգնեն երեխաներին դասերը պատրաստելու	51

Հ Ա Վ Ե Լ Վ Ա Մ

21. Ծնողների պատասխանատվութիւնն ուժեղացնելու և փոքրահասակների իրավախախտումների դեմ պայքարելու միջոցառումների մասին	54
22. «Պրավդա»-ի 1935 թ. հունիսի 1-ի առաջնորդողից	54
23. Դպրոցի ծնողական կոմիտեների և նրանց անկելքների մասին	55

Խմբագիր Ա.Վ. Ճուղուրյան
Տեխ. խմբագիր՝ Հ. Կարապետյան
Սրբագրել՝ Վ. Պողոսյան
Կոնարդ սրբագրել՝ Մ. Պարոնիկյան
ՎՖ № 2658, հրատ. № 91
Պատվեր № 276, տիրաժ 1500
Հանձնված է արտադրութեան 1940 թ. նոյեմբերի 16-ին
Ստորագրված է տպագրութեան 1940 թ. դեկտեմբերի 7-ին
Հրատարակող տպարան, Երևան, Տեղյան № 127

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0229133

45. 363

Գ Ի Ն Ը 2 Բ.

В. Е. АСЛАНЯН

**ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ СОВЕТИ
О ВОСПИТАНИИ ДЕТЕЙ**

ПРОСНЗДАТ

Ереван, типография Проснздата, Терян 127